

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

KADININ SİYASETTEKİ YERİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ KONFERANSI

12 HAZİRAN 2007

Nisan 2008
(Yayın No. TÜSİAD-T/2008 - 04/456)

Meşrutiyet Caddesi, No.46 34420 Tepebaşı/İstanbul
Telefon: (0212) 249 07 23 • Telefax: (0212) 249 13 50

© 2008, TÜSİAD

*Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü,
4110 sayılı Yasa ile değişik 5846 sayılı FSEK. uyarınca,
kullanılmazdan önce hak sahibinden 52. Maddeye uygun
yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmek,
çoğaltılmak, çoğatılmış nüshaları yayılmak, satılmak,
kiralananmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak,
telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik
yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz.*

ISBN : 978-9944-405-29-4

GRAPHİS MATBAA SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi 2. Cadde Numara 202A Bağcılar 34560 İSTANBUL
Tel: (0212) 629 06 07 PBX Faks: (0212) 629 03 85

ÖNSÖZ

TÜSİAD, özel sektörü temsil eden sanayici ve işadamları tarafından 1971 yılında, Anayasamızın ve Dernekler Kanunu'nun ilgili hükümlerine uygun olarak kurulmuş, kamu yararına çalışan bir dernek olup gönüllü bir sivil toplum örgütüdür.

TÜSİAD, demokrasi ve insan hakları evrensel ilkelerine bağlı, girişim, inanç ve düşünce özgürlüklerine saygılı, yalnızca asli görevlerine odaklanmış etkin bir devletin var olduğu Türkiye'de, Atatürk'ün çağdaş uygarlık hedefine ve ilkelerine sadık toplumsal yapının gelişmesine ve demokratik sivil toplum ve laik hukuk devleti anlayışının yerleşmesine yardımcı olur. TÜSİAD, piyasa ekonomisinin hukuksal ve kurumsal altyapısının yerleşmesine ve iş dünyasının evrensel iş ahlakı ilkelerine uygun bir biçimde faaliyette bulunmasına çalışır. TÜSİAD, uluslararası entegrasyon hedefi doğrultusunda Türk sanayi ve hizmet kesiminin rekabet gücünün artırılarak, uluslararası ekonomik sistemde belirgin ve kalıcı bir yer edinmesi gerektiğine inanır ve bu yönde çalışır. TÜSİAD, Türkiye'de liberal ekonomi kurallarının yerleşmesinin yanısıra, ülkenin insan ve doğal kaynaklarının teknolojik yeniliklerle desteklenerek en etkin biçimde kullanımını; verimlilik ve kalite yükselişini sürekli kılacak ortamın yaratılması yoluyla rekabet gücünün artırılmasını hedef alan politikaları destekler.

TÜSİAD, misyonu doğrultusunda ve faaliyetleri çerçevesinde, ülke gündeminde bulunan konularla ilgili görüşlerini bilimsel çalışmalarla destekleyerek kamuoyuna duyurur ve bu görüşlerden hareketle kamuoyunda tartışma platformlarının oluşmasını sağlar.

*“Kadının Siyasetteki Yerinin Güçlendirilmesi Konferansı”
başlıklı bu yayın, TÜSİAD Sosyal İşler Komisyonu altında
faaliyet gösteren AB Sürecinde Kadın Çalışma Grubu
tarafından 12 Haziran 2007 tarihinde İstanbul’da düzenle-
nen konferansta yapılan konuşmaları içermektedir.*

Nisan 2008

TÜSİAD
YÖNETİM KURULU BAŞKANI
ARZUHAN DOĞAN YALÇINDAĞ'IN

VE

TÜSİAD
YÖNETİM KURULU ÜYESİ VE
SOSYAL İŞLER KOMİSYONU BAŞKANI
ETHEM SANCAK'IN

AÇILIŞ KONUŞMALARI

TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Arzuban Doğan Yalçındağ'ın Açılış Konuşması

Sayın Konuklar, Değerli Basın Mensupları,

TÜSİAD Yönetim Kurulu adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. “Kadının Siyasetteki Yerinin Güçlendirilmesi Konferansı”mıza hoşgeldiniz. Bugün burada, kadınların siyasi hayata katılımının artırılması için yapılması gerekenleri, uluslararası örnekler ışığında tartışmak üzere toplanmış bulunuyoruz.

TÜSİAD olarak, Türkiye’de toplumsal yapının gelişimi için kadınların eğitim, çalışma yaşamı ve siyasete katılımlarının önündeki engellerin tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin hayata geçirilmesinin büyük önem taşıdığı inancındayız. Çünkü kadınların yaşadıkları toplumda söz sahibi olmalarında, birbirleriyle çok yakından ilişkili olan bu alanlardaki konumları belirleyici bir rol oynuyor.

Ülkemizdeki duruma kısaca değinmek gerekirse; eğitime erişim, kızlar açısından önemli bir sorun olmaya devam ediyor. Yetişkin kadınların yaklaşık % 20’sinin okuma yazma bilmemesi, 8 yıllık zorunlu eğitimin katkısına rağmen kızların okullaşma oranlarının, eğitimin her kademesinde erkeklere kıyasla geride olması, sorunun kapsamlı bir politika eşliğinde ele alınması gerektiğine işaret ediyor.

Eğitime yeterli erişim sağlanamayınca kadınların işgücü piyasasında kendilerine yer bulmaları da güçleşiyor. Oysa ülkemizde kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne katılım oranlarında ciddi artış olduğu görüyoruz. Nitekim belirli mesleklerde kadınların payının bazı Avrupa ülkelerindekinden bile yüksekte olduğu biliniyor.

Eğitim eksikliği yanında, kente göç olgusunun, kadını ücretsiz aile işçisi olmaktan ev kadınlığı statüsüne ya da kayıt dışı sektöre ittiğini de eklemeliyiz. Toplumda kadına biçilen roller, bunun etrafında şekillenen sosyal ortam, çocuk ve yaşlı bakımı konusunda profesyonel kurumların yaygın olmaması gibi etkenler de kadının yaşamını ağırlıklı olarak aile eksenli kılıyor.

Eğitime ve ekonomik hayata katılımında hal böyleyken, elbette siyasette de kadınlarımızın görünürlüğü ve etkililiği yetersiz düzeyde kalıyor. Dünya Ekonomik Forumu tarafından her yıl düzenlenen “Cinsiyet Uçurumu Endeksi” de bu durumu teyit eder nitelikte. Endeksin 2006 sonuçlarına göre Türkiye, 115 ülke arasından 105. sırada. Bu genel sıralamanın belirlenmesinde etkili olan 4 faktörde de gerilerdeyiz. Ekonomiye katılımında 106., eğitime erişimde 92., sağlıkta 85. ve siyasete katılımında 96. sıradayız...

Oysa kadınların yaşadıkları toplumda, karar alma mekanizmalarında söz sahibi olmaları için en etkili yol siyasete katılmalarıdır. Bunun önünde, siyaseti erkeklere ait bir dünya olarak gören anlayış, hem kadınların hem de erkeklerin zihinlerindeki ilk engeli oluşturuyor. Kadınlar, ülkeden ülkeye bazı farklılıklar gösterse de, kültürel çevre, aile sorumlulukları, eğitim düzeyi ve benzeri sebeplerin etkisiyle siyasette erkekler kadar yer alamıyor.

Bu sebeple pek çok ülkede, kadınların siyasal karar süreçlerine eşit katılımını sağlamak için özel düzenlemeler hayata geçirildi. “Olumlu ayrımcılık” veya “kota” olarak adlandırılan bu düzenlemelerin amacı, siyasal karar organlarında yer alan kadın sayısının, kritik eşik kabul edilen en az % 30 - % 40 oranlarına ulaşmasını garantileyebilmektir. Ülkelerin bir kısmı anayasalarında, bir kısmı da seçim ve siyasi partiler yasalarında düzenleme yaparken, siyasi partilerin iç düzenlemelerinde kadın kotası uygulayan ülkeler de mevcut. Bu alandaki ülke örneklerini, değerli konuşmacılarımızın sunumlarında detaylarıyla görme imkânı bulacağız.

Uluslararası planda ise, Türkiye'nin de imzaladığı Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, kadınların insan hakları ve temel özgürlüklerden eşit olarak yararlanmalarını garanti etmek için devletlere, yasal düzenleme dâhil, bütün uygun önlemleri alma zorunluluğunu getirmiştir. Buna göre, taraf devletler eşitliği fiilen sağlamak için geçici özel önlemler alacaklar ve bu önlemler ayrımcılık olarak nitelendirilmeyecektir. AB Konseyi de, kadınların siyasal katılımını ve temsilini gerçekleştirecek araçlar arasında, “olumlu eylem politikaları”, “seçim sisteminde düzenlemeler” ve “atama ya da seçimle gelen yerlerdeki aday listelerinde cinsiyet eşitliğinin sağlanması”nı saymaktadır.

Merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetim düzeyinde de kadınların görünür olmadığı Türkiye için bu tür özel önlemler lüks değil, ihtiyaç haline gelmiştir. Kota uygulaması, siyasal karar organlarında, demokratik bir anlayışa asla uymayacak şekilde çarpık durumda olan kadın-erkek temsilini dengelemeye yönelik bir araç olarak değerlendirilmelidir.

Değerli Konuklar,

Şimdi önümüzde, kısa bir süre sonra yapılacak bir genel seçim var. Siyasi partilerin milletvekili aday listelerinde kadınlara geçtiğimiz seçimlere göre daha fazla yer vermeleri olumlu bir gelişme. Seçim sonucunda, halen % 4.4 olan kadın parlamenter oranının belki iki katına çıktığını görebileceğiz. Yine de bunun yeterli olduğunu söyleyemeyiz.

Kadınların siyasete daha fazla katılmaları, bir demokrasi ve toplumsal gelişme konusu olarak görülmelidir. Bundan sonraki seçimler için, kadınların hem parti teşkilatlarında hem de yerel ve merkezi siyasal organlarda yeterli temsil düzeyinde yer almasını garantileyecek mekanizmalar oluşturulmalıdır.

Genel seçim sürecinde siyasi partilerimizin, Türkiye için vizyonlarını kamuoyu ile paylaşırken, kadınların eğitim, istihdam ve siyasete katılımını artırma yolunda somut politika ve hedeflerini de sunmaları gerektiğini düşünüyoruz. Her üç alanda kat edilecek mesafe birbirini etkileyerek, kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamda daha fazla rol aldığı bir toplumsal dönüşümü sağlayacaktır.

Kadınlarla ilgili konuların sadece seçim dönemlerinde ya da dünya kadınlar gününde gündeme gelip sonra unutulmaması için hepimize önemli görevler düşüyor. Yakın çevresinin ve ülkesinin sorunlarına duyarlı ve bu sorunların çözümüne katkı sağlamak isteyen tüm kadınların siyasete daha yakın durmaları, Meclis'e girecek kadın parlamenterlerin siyaset çarkında kaybolmayıp varlıklarını hissettirerek diğer kadınlar için örnek oluşturmaları ve etkili kadın katılımıyla daha geniş demokrasi isteyen tüm sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını sabırla sürdürmeleri gerekiyor.

Konferansımızın bu çalışmalara katkı sağlamasını diler, tüm konuşmacılarımıza ve beni dinlediğiniz için sizlere teşekkür ederim.

TÜSİAD Yönetim Kurulu Üyesi ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanı Ethem Sancak'ın Açılış Konuşması

Sayın Konuklar, Değerli Basın Mensupları,

TÜSİAD Sosyal İşler Komisyonu Başkanı olarak, “Kadının Siyasetteki Yerinin Güçlendirilmesi” başlıklı konferansımızda sizlerle bir araya gelmekten memnuniyet duyduğumu belirtmek istiyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Kadının toplumdaki statüsünün güçlenmesinin, demokratik gelişmişlik ve toplumsal refahın sağlanması bakımından ne kadar önemli olduğunu her fırsatta vurguluyoruz. Sayın TÜSİAD Başkanı da, kadın-erkek eşitliğindeki temel sorunun, kadınların eğitime, işgücüne ve siyasete katılımının yetersiz olmasından kaynaklandığını belirtti.

TÜSİAD olarak, 2000 yılında akademisyenlerimize “Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş” başlıklı bir rapor hazırlatarak, bu alanlarda Türkiye’de kadının durumunu ortaya koyduk. Ardından “AB Sürecinde Kadın Çalışma Grubu”nu kurduk. Çalışma grubumuz, somut politika önerileri geliştirmek ve kamuoyunda duyarlılık yaratmak amacıyla çalışmalarını sürdürüyor. 2000 tarihli raporumuzu güncelleme çalışmasını akademisyenlerimizin katkısıy-

la başlattık; yılsonunda yayınlamayı hedefliyoruz. Bu raporla birlikte, yedi yılda ne kadar mesafe kaydettiğimizi ya da hangi noktalarda geride kaldığımızı vurgulamış ve çözüm önerileri sunmuş olacağız.

Bugünkü konferansımız ile genel seçimlere giderken, kadınların siyasetteki yerine bir kez daha dikkat çekmeyi amaçladık. Türkiye’de kadınlar seçme ve seçilme hakkını Avrupalı hemcinslerinden çok daha önce elde etmiş olmasına rağmen, 1935 yılı seçimlerindeki kadın milletvekili oranı olan % 4.6’yı bundan sonra gelen hiçbir Meclis geçemedi. Ülkemizde kadınların parlamentodaki oranı % 4.4 ile Avrupa ortalaması olan % 20’nin oldukça gerisinde; Cezayir, Nijerya, Ürdün gibi ülkelerin de altında bulunuyor.

Vatandaşa en yakın siyaset düzeyi olan yerel yönetimlerde de durum pek farklı değil. Belediye başkanlarının sadece % 0.6’sı, il genel meclisi üyelerinin % 1.7’si ve belediye meclisi üyelerinin % 2.5’i kadın...

Anayasamızda 2004 yılında yapılan değişiklikle, “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” ibaresi eklendi. Fakat siyasete katılımda fiilen eşitliğin sağlanması yolunda henüz etkili bir girişim gerçekleştirilemedi. Mevcut durum, yasalarla verilen hakların uygulamaya da yansımaları için özel önlemler alınmasını gerektiriyor.

Birçok ülkede kadınların siyasete katılımlarını artırmada bir araç olarak kullanılan “kota” veya “olumlu ayrımcılık” uygulamaları çeşitlilik arz ediyor. Sabit kota, oranlı kota, milletvekili aday listelerinde kota, seçim çevresi kotası gibi kota türleri mevcut. Dolayısıyla, farklı siyasi sistemlere istenilen şekilde adapte edilmeleri mümkün. Milletvekili aday listelerinde kadın adayların seçilemeyecek sıralarda yer almasını önlemek için, her erkek adaydan sonra bir kadın adayın geldiği, fermuar ya da sandviç sistemi de uygulanabiliyor.

Türkiye’de de benzer modellerin hayata geçirilerek, tek ülke üzerinde aynı yaşamı paylaşan kadın ve erkeğin, ülke yönetiminde söz hakkını da paylaşması için gerekli adımların gecikmeden atılması gerekiyor.

Bu adımların neler olabileceği konusunda bilgi ve tecrübe paylaşımını amaçlayan konferansımızın ilk oturumunda Belçika, İsveç, Bangladeş ve İspanya’dan gelen konuşmacılarımız ülke örneklerini sunacaklar. İkinci oturumumuzda, Türkiye’de siyaset, iş dünyası, üniversite, sanat ve sivil toplum camialarında etkili konumlarda yer almış konuşmacılarımız görüş ve önerilerini açıklayacaklar.

Konferansımıza katıldıkları için tüm konuklarımıza teşekkür ediyor, başarılı bir toplantı olmasını diliyorum

O T U R U M

“ULUSLARARASI ÖRNEKLER
IŞIĞINDA KOTA UYGULAMALARI VE
KADINLARIN SİYASETE
KATILIMINA ETKİSİ”

Oturum Başkanı:
Ethem Sancak
TÜSİAD Yönetim Kurulu Üyesi ve
Sosyal İşler Komisyonu Başkanı

Prof. Dr. Drude Dahlerup
Stockholm Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü Öğretim Üyesi

Dr. Najma Chowdhury
Dhaka Üniversitesi Kadın Çalışmaları Bölümü Öğretim Üyesi &
Doç. Dr. Bushra Chowdhury, Dhaka Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Av. Myriam Van Varenbergh
Belçika Kadın-Erkek Eşitliği İçin Eşit Fırsatlar Konseyi Başkanı

Doç. Dr. Celia Valiente
Universidad Carlos III de Madrid, Siyaset Bilimi ve Sosyoloji
Bölümü Öğretim Üyesi

Ethem Sancak: Sayın Konuklar, Değerli Basın Mensupları,

Sizlere bir kez daha hoş geldiniz demek istiyorum. Konferansımızın bu ilk oturumunda, uluslararası örnekler ışığında, kota uygulamaları ve bu uygulamaların kadınların siyasete katılımı üzerindeki etkilerini tartışacağız.

TÜSİAD olarak, kadınların karar alma mekanizmalarında yer almalarının ülkemizin gelişimi için ne kadar önemli olduğunu her fırsatta vurgulamaktayız. Bu vesileyle, gerek içinde bulunduğumuz seçim sürecinde gerekse ileriki yıllarda, kadınlarımızın siyasete katılımının teşvik edilmesi ve siyasi arenadaki yerlerinin güçlendirilmesinin ülkemiz için bir zorunluluk olduğunu bir kez daha belirtmek isterim. Umuyorum ki bu oturumumuzda dinleyeceğimiz ülke örnekleri bize bu yolda ışık tutacaktır.

Birinci oturumumuzun sonunda, değerli konuşmacılarımıza sorular yöneltme fırsatı bulacağız. Öncelikle ilk konuşmacımızı sizlere kısaca tanıtmak istiyorum.

Prof. Dr. Drude Dahlerup, Danimarka Aarhus Üniversitesi'nden mezun olmuştur ve 1998 yılından bu yana Stockholm Üniversitesi'nde siyaset bilimi profesörü olarak görev yapmaktadır. Kadınların siyasetteki yeri, sosyal hareketler ve feminizm teorisi konuları üzerine eserleri bulunmaktadır. “Yeni Kadın Hareketi” (The New Women’s Movement) kitabının editörüdür. Son kitabı “Kadınlar, Kotalar ve Politika” (Women, Quotas and Politics) politikada cinsiyet kotalarının uygulanması üzerine hazırlanan ilk küresel çalışmadır. Buyurun efendim.

Prof. Dr. Drude Dablerup: Günaydın. Bu benim Türkiye’ye ikinci gelişim. İki yıl önce İstanbul’da ve Ankara’da bulundum. O toplantılarda da politikada kadınların durumunu, siyasette kadınların ne kadar az olduğunu tartışmıştık. Ben bir siyasal bilimciyim ve Stockholm Üniversitesi’nde görev yapmaktayım. Bütün dünyayı dolaşp, kadınların politikadaki rolü üzerine araştırma yapıyorum.

Yeni eğilim, kota sistemini kullanarak, kadınların siyasete katılımını artırabilmek. Dünyada gerçekten bir şeylerin değiştiğini size açıkça söyleyebilirim. Bütün dünyada bir rekabet var. İskandinav ülkeleri ve Hollanda, kadınların temsili açısından çok uzun süre dünya sıralamasında üst sıralarda yalnız kalmışlardı. Bugün büyük bir mutlulukla artık durumun böyle olmadığını söyleyebilirim. Ben İsveç’ten geliyorum ve kadınların İsveç’te parlamentodaki mevcudiyeti

% 47. Yeni bir küresel eğilim var; 40 ülke anayasalarında veya seçim yasalarında kadınlar için kotalar uygulamaya başladılar. Bunları yasal kotalar olarak tanımlayabiliriz. 50'den fazla ülkede de siyasi partiler parti listelerinde gönüllü kotalar uygulamaktalar.

Dünyanın birçok yerinde araştırmalar yaptım ve “Kadınlar, Kotalar ve Politika” isimli kitabı hazırladım. Bu kitabımda değişik kota çeşitlerinin olduğunu görmeniz mümkün. Kota tek tip değildir, çok farklı uygulamaları vardır. Kota sistemini uygulamaya karar verdiğinizde eğer sizin seçim sisteminize uygun olmayan bir kota türünü uygularsanız başarılı olamazsınız. Kotaları sembolik olarak düzenleyebilirsiniz fakat insanlar sonradan çok hayal kırıklığına uğrarlar. Uluslararası araştırma yapma fikriyle, www.quotaproject.org adresli web sitesini hazırladık. Bu site vasıtasıyla herhangi bir ülkede kadınların politikadaki konumunu görebilirsiniz.

Kota nedir? Cinsiyet kotaları bir politika ölçütüdür. Başka kriterler de var, kota yalnızca bir tanesidir ve herhangi bir sorunun da tek başına şifası değildir. Gerçekten şaşırtıcı tarihi sıçramalar görüyoruz. Ben İskandinav ülkelerine, adım adım veya yavaş yavaş yükselen ülkeler diyorum. Bana % 30-40'lık kadın katılım oranını İskandinav ülkelerinde elde etmek ne kadar sürdü diye sorduklarında, 70-80 yıl diyorum. Fakat bugün dünyanın pek çok yerinde ve özellikle modernleşmekte olan ülkelerde büyük sıçramalar oluyor. Ben bunları çok hızlı gelişen politikalar olarak tanımlıyorum. Kotalar da bunun bir parçasını oluşturmakta.

Kota kadınların politikaya katılımını sağlayarak, arzulanmayan eşitsizliklerin değişimi için sabit hedefler oluşturur. Yani kotalar katılımı ilgilidir. Kotanın kadınların siyasi hayata eksik katılımını değiştirmek anlamına geldiğinin unutulmaması oldukça önemlidir. Türkiye’de de çok nitelikli, son derece iyi eğitim almış kadınlar var. Ben sorunun nitelik ile ilgili olmadığına inanıyorum. Bence sorun, kurumların kadınlara kapalı olması. Bu durumu değiştirmek için kadınlara daha açık modellerin geliştirilmesi gerekmektedir. Katıldığım toplantılarda, kadınların yeterince nitelikli olmadığı bir argüman olarak dile getiriliyor. Bunun üzerine şu soruyu soruyorum, en üst kademedeki bulunan erkekler ne derece nitelikli? Tabii ki nitelikli erkekler var. Fakat niteliksiz erkekler de var. Daha çok sayıda kadın politikaya katıldığında, daha fazla nitelikli kadın gibi daha az nitelikli kadın da politikaya girecektir. Evet, eşitlik niteliksiz erkek gibi niteliksiz kadının da siyasi hayatta var olabilmesi demektir.

Kadınların siyasetteki konumunda İsveç uzun süre en baştaydı. Fakat Ruanda şimdi bizi geçti. Benim çok hızlı gelişen politika tanımına Ruanda çok güzel bir örnek. Orada soykırım ol-

du, yeni bir yasayla her şeye yeniden başladılar ve bu yeni başlangıçta demokrasiyi kadınların katılımıyla geliştirmek gerekiyor dediler. Bu yeni bir düşünce tarzıdır. Çünkü eskiden önce demokrasi ondan sonra eşitlik denirdi. Fakat pek çok ülkede, özellikle çatışma görmüş olan ülkelerde demokrasiyi savunabilmek, demokratikleşebilmek için kadınların katılımına gerek vardır deniliyor. Birleşmiş Milletler, Arap ülkeleri için bunu söylüyor. Bu ülkelerin gelişmemesinin nedenlerinden bir tanesi, kadınların dışlanmasıdır. Kadınların katılımı gelişme ve demokratikleşme sürecine çok yardım edecektir. Bu durum öncelikle demokrasiye, ardından eşitliğe sahip olmak gerektiği argümanını tamamen tersine döndürmektedir. Evet, eşitlik kendi başına bir ölçüdür ve bu ölçü demokratikleşmeyi hızlandırabilir. Bugün Ruanda bir numara. Ruanda'yı İsveç, ondan sonra da Kosta Rika ve Norveç takip etmekte. Bu gerçekten çok hızlı gelişmiş olan bir politika. Kosta Rika'nın ve Ruanda'nın yasal kotaları var. İsveç'te ise kotalar hakkında bir yasal düzenleme yok. Fakat siyasi partilerin kendi tercihleri doğrultusunda uyguladıkları kotalar var. Söz konusu kota uygulamaları bazı partiler için % 50 bazıları için ise % 40.

Danimarka'da şu an kota yok. Fakat orada siyasi partiler, daha fazla kadının katılımını sağlayabilmek için gerçekten uzun yıllar baskı altında tutulmuş ve şimdi kadınların parlamentodaki oranı % 37. Ancak, Danimarka'da da kadınlar için cam tavanlar (glass ceiling) var ve son seçimlerde de bu yönde önemli değişiklikler olmadı. Aynı durum Hollanda'da da bulunuyor.

Diğer konuşmacımız İspanya'dan daha sonra söz edecek, o nedenle benim değinmememe gerek yok ama İspanya gerçekten şaşırtıcı bir ülke. Eskiden Güney Avrupa'da oranlar çok düşüktü fakat artık düşük değil.

Arjantin, Latin Amerika'nın lider ülkesidir ve yasal düzenlemelerle kota uygulamaktalar. Listenin üst sıralarındaki ülkelere baktığımızda pek çoğunda ayrıca nisbi temsil sisteminin var olduğunu görmekteyiz ve bu sistemi uygulayan ülkelerde genellikle daha yüksek sayıda kadın katılımı gerçekleşiyor. Maalesef, Türkiye bu genellemeye uymuyor. Dar Bölge (Single-member constituency) sistemini kullanan ABD ve İngiltere gibi ülkelerde kadınların katılımı çok yüksek değil. Nisbi temsil sisteminde çok geniş bir aday listesi olduğundan, adaylar arasında % 40-50 kadın istiyorum diyebilirsiniz. Ancak İngiliz sisteminde tek bir adayınız var. Tek bir aday olduğunda % 30'u nasıl sağlayabilirsiniz? Benim tahminlerim şöyle: Kota kullanma eğiliminden dolayı, İngiltere ve ABD'ye benzer sisteme sahip olan ülkelerde uçurum gelecekte daha da artacaktır. Türkiye'de ise nisbi temsil sistemi uygulandığından kadınların katılımını artırma fırsatı vardır.

Daha önceki konuşmacıların da belirtmiş olduğu gibi, Türkiye’de kadınların parlamentodaki oranı % 4.4, dünyada 126’ncı konumda. İskandinav ülkelerinin ortalaması % 42, Avrupa’nın ortalaması % 20 ve Arap ülkelerinin ortalaması % 10, yani Türkiye’den daha fazla. Dünya ortalaması ise % 17.

Kanımcı, bu toplantı çok uygun bir zamanda gerçekleştiriliyor. Ben burada genel seçimlerden önce bulunmaktan çok mutluyum. Türkiye’nin modern ülkeler arasında yer alması çok önemli. Kadınların katılımı gerçekten modernleşme sürecinin bir parçasıdır ve kanımcı modern Avrupa’nın bir parçası olabilmek için daha fazla kadının siyasete aktif olarak katılımı gerekiyor.

Cinsiyetler arasında denge sağlamadaki amaç, BM’nin cinsiyet eşitliği için oluşturduğu platformda belirtildiği gibi, yalnızca daha çok sayıda kadının katılımı anlamına gelmiyor ancak parlamentoda sadece % 4 oranında kadın temsiliniz olduğunda, öncelikle daha fazla kadına ihtiyacınız var demektir. **Tabii ki asıl hedef, siyasetteki kadınlar ve erkekler arasındaki dengeyi sağlamaktır. Konuyla ilgili beş farklı argüman var.** Bunların hepsi çok iyi argümanlar:

Bunlardan birincisi, “adalet” argümanıdır. Kadınlar nüfusun yarısını oluşturuyor diyoruz. Bu nedenle pozisyonların yarısı da onların elinde olmalı. Kadınlar eşit bir şekilde temsil edilmiyorsa, o zaman kadınların katılımında bazı engeller var demektir. Adalet tartışması kadınların bir fark yaratıp yaratmayacağından söz etmiyor. Bu yalnızca bir adalet konusu. Adalet argümanında Güney Afrika’daki siyahların yalnızca daha iyi, daha farklı olacaklarını ispatlarsa oy hakkına sahip olacakları konusunu tartışmıyoruz.

İkinci olarak, “fayda” argümanına geliyoruz. Buna göre, bir toplumda mevcut olan bütün yeteneklerden faydalanmak, o toplumun yararına olacaktır. Modern bir ülkenin, kadınların yeteneklerini kadınlara karşı olan ön yargılardan dolayı kullanmaması akılsızlık olur. Kadınların her çeşit karar mekanizmasına katılımı bütün toplumun yararınadır.

Üçüncü argüman, “kadınların tecrübelerinin dâhil edilmesinin önemi” ile ilgilidir. Kadınların tecrübeleri erkeklerden farklıdır ve bu tecrübeler de siyasette temsil edilmelidir. Siyaset temsil demektir. Yalnızca en iyi eğitimi almış olanların temsili demek değildir. Toplumda değişik tecrübeler var ve bu değişik tecrübelerin parlamentoda temsil edilmesi gerekmektedir.

Dördüncü argüman kadın ve erkek arasındaki çeşitli menfaat çatışmalarından söz ettiği için diğerlerine göre daha problemlidir. “Menfaat çatışması” argümanına göre, kadınlar ve erkekler aile içi şiddet, eşit işe eşit ücret gibi konularda farklı bakış açılarına sahiptir. Kadınların karar alma mekanizmalarında yer alması bu gibi konularda ilerlemelerin olmasını sağlayacaktır. Örneğin, erkekler gerçekten eşit ücrete ilgi duyuyor mu? Neden İsveç’te eşit ücret yok? Eğer erkekler kadınlar kadar eşit ücrete ilgi duysalardı eşit ücret olurdu. Fakat yok.

Beşincisi de, “demokratik meşruluğu artırmak, toplumu modernleştirmek” ile ilgili. Bu tartışmayı dünyanın dört bir köşesinden duymaktasınız. Modern ülke olabilmek, ülkenizi demokratikleştirmek için kadınların katılımı gerekmektedir. Bir ülkenin uluslararası imajı her geçen gün daha da önem kazanmakta. Yani artık saklanamazsınız. Belki çok az ülke, Kuzey Kore gibi, saklanabilir. Bugün bir ülkenin uluslararası imajı çok önemli ve Türkiye’den modern bir Avrupa ülkesi olarak söz edeceksek, bu kadınların karar alma mekanizmalarına katılımının artmasıyla gerçekleşecektir. Bu durum aynı zamanda parlamentonun hemen hemen tamamının erkek olduğu ülkelerde bile kotaların neden yürürlüğe konulduğunu açıklayan bir argüman. Çünkü kotaların ülke yararına olduğuna inanılıyor ve modern bir ülke olmanın kriterlerinden birini oluşturduğu düşünülüyor.

Burada büyük bir soru ortaya çıkıyor: Cinsiyet kotaları, erkeklere karşı ayrımcılık mı? Gerçekten dünyanın dört bir köşesinde yapılan tartışmalar şaşkıncu düzeyde birbirine benzemektedir. Pek çok kimse kotalardan, erkeklere karşı yapılan ayrımcılık olarak söz etmekte. Benim görüşüme göre, bu açıklamanın başka bir alternatifi var. Bu da cinsiyet kotalarının hem bir tazmin, hem de ayrımcılığı önlemek olduğudur; hem bugünkü, hem de gelecekteki eşitsizliği önlemek olduğudur. Bu iki argüman arasında nasıl karar verilebilir? Kota uygulamaları erkeklere karşı ayrımcılık mı yoksa kadınlara yapılan ayrımcılığa karşı bir tazmin mi?

Neden kadınlar yeterince temsil edilmiyor? Analizimize bu noktadan başlamamız gerekiyor. Burada tartışmalarda iki argüman görürsünüz. Bunlardan bir tanesi kadınların gerekli kaynaklara sahip olmamasıdır. İkinci olarak, özellikle az gelişmiş ülkelerde kadınlar daha iyi eğitilmeli ve eğitimli kadınlar işgücü piyasasında daha fazla yer almalı argümanı kullanılıyor. Fakat Türkiye’de kadınlar eğitimli ve pek çok kadın da çalışmakta. Bu nedenle bunun sorun olduğuna pek inanmıyorum. Acaba sorun kadınların potansiyellerinin fark edilmemesi mi? Eğer durum böyleyse o zaman dışlama mekanizmaları çalışıyor demektir. Bu dışlama mekanizması siyasi partilerde ya da bir firmanın üst kademe yönetiminde ola-

bilir. Bence, kadınlar neden yeterince temsil edilmiyor sorusunun yanıtı için bu tanının üzerinde durmanız gerekiyor.

Katılım sağlama mekanizmaları nelerdir? Bu katılımı kim kontrol ediyor? Politikadan söz ettiğimizde, pek çok kimse kadınlar kendilerini yetiştirdiği takdirde daha fazla kadın siyasette olacaktır diyor, bazıları ise kadınların kadın adaylara oy vermemesini sorun olarak gösteriyor. Fakat sorun bu değil. Burada kapıyı tutan siyasi partilerdir. **Siyasi parti liderleri aday listelerini kontrol ediyor ve kadın adayları iyi ya da kötü yerlere yerleştiriyorlar. Birçok kota sistemi sıralama yöntemi ile çalışıyor, örneğin İsveç'te fermuar sistemi veya zebra sistemi dediğimiz bir uygulama var. Bu sisteme göre, liste sıralamasında her ikinci satır diğer cinsiyetten olmalı.** Yani erkek adayla başlarsanız ikinci satır kadın aday, kadın adayla başlarsanız erkek aday olmalı. Bu konuda kim karar veriyor? Seçim listeleri siyasi partiler ve siyasi parti liderleri tarafından yapılıyor. Türkiye'nin siyasi partileri önümüzdeki seçimlerde, arzu ettikleri takdirde, kadın sayısını değiştirebilirler. Anladığım kadarıyla aday listeleri henüz tamamlanmamış. Bu nedenle kadınların yeterince temsil edilmediği gerçeğini değiştirebilirsiniz. Yasalarla kota sistemini uygulayabilirsiniz. Fakat siyasi partilerin kadınları listenin üst sıralarına yerleştirerek daha çok kadını seçmelerini engelleyen bir durum yok.

Kadınlar herhangi bir organizasyonda yeterince temsil edilmiyorsa bunun için kadınları suçlamayın. Bu konuda katılım mekanizmasına, politik kültüre bakmak gerekiyor. Bir organizasyona nasıl girersiniz, bir organizasyonun en üst kademelerine nasıl çıkabilirsiniz ve katılımın köklerinde neler vardır? Neden erkekler başka erkekleri tercih eder? Bu soruları çok iyi analiz etmeniz gerekiyor. Çok nitelikli kadınlar var, kritik olan bu konuda farkındalık yaratarak kadınların siyasete katılımlarının ciddi biçimde artırılmasını sağlamak. Tabii ki desteğe ihtiyacınız var. Siyasi partilerdeki erkeklerin desteğine de ihtiyacınız var.

Kadınların niteliklerini kullanmamak utanç verici bir durum. Modern bir ülke, kadınların siyasete aktif katılmasını engellemez, bu durumu değiştirmek için her çeşit tedbiri alır. Kota uygulamaları bunlardan bir tanesi. Şu anda tarihi sıçramalar görüyoruz; Kosta Rika ve Ruanda gibi. Geçmişte siyasette kadınların olmadığı ülkelerdi bunlar. Biz 30-40 yıl beklemeyeceğiz, değişiklikleri şimdi yapacağız dediler. Eskiden bu konuda adım adım, yavaş yavaş gelişmeler kaydediliyordu ama şimdi daha hızlı gelişmeler kaydediliyor ve kaydedilecektir de. Dünyada kadınlar arasında büyük bir sabırsızlık olduğu görülüyor. Bir şeylerin

yapılması gerektiğine inanıyorlar. Bu konferans kanımca, bu sabırsızlığın sembolüdür. Modern Türkiye mutlaka kadınları siyasi karar verme sürecine katmalıdır. Teşekkür ederim.

Ethem Sancak: Sayın Dahlerup'a verdiği bilgiler için çok teşekkür ediyorum. Şimdi sizlere Asya'dan seslenecek bir anne-kızı takdim edeceğim. Bizi Bangladeş örneği hakkında bilgilendirecekler. Prof. Dr. Najma Chowdhury, lisans ve yüksek lisansını siyaset bilimi alanında Dhaka Üniversitesinde tamamlamış, Londra Üniversitesi'nden doktora derecesini almıştır. Dhaka Üniversitesi'nin kadrosuna katılarak 1984-1987 yıllarında Siyaset Bilimi Bölüm Başkanlığı yapmıştır. Prof. Dr. Chowdhury üniversite bünyesinde "Kadın ve Cinsiyet Çalışmaları" departmanının kurulması girişimlerine dâhil olmuştur, 2000 yılında söz konusu departmanın kurulmasının ardından kurucu başkan seçilmiştir. Başlıca araştırma alanları kadın ve politika, kamu politikaları ve gelişme sorunsallarıdır. Hem yerel hem de uluslararası yayınları bulunan Prof. Dr. Chowdhury'nin editörlüğünü yaptığı ve 1994 yılında yayımlanan "Dünya Çapında Kadınlar ve Politika" (Women and Politics Worldwide) adlı kitap 1994 yılında Amerikan Siyaset Bilimi Birliği tarafından kadınlar ve politika üzerine yazılan en iyi kitap olarak seçilmiştir. 1996 yılında geçici hükümetin mensubu ilk kadın olarak, "Kadın ve Çocuk İlişkileri", "Sosyal Refah" ve "İşçi ve İşgücü" bakanlıklarında görev yapmıştır. Halen "Kadın ve Cinsiyet Çalışmaları" departmanının kurumsallaşmasını hedefleyen bir proje yürütmektedir.

Sayın Doç. Dr. Bushra Chowdhury lisans ve yüksek lisansını uluslararası ilişkiler alanında Dhaka Üniversitesi'nde tamamlamış, akabinde the British Foreign and Commonwealth Office'in bursu ile 2005 yılında Sussex Üniversitesi'nde cinsiyet ve gelişme alanında yüksek lisans derecesi almıştır. Ayrıca Silah Kontrolü, Silahsızlanma ve Güvenlik Programı (ACDIS) kapsamında Illinois Üniversitesi tarafından ziyaretçi bursu verilmiştir. Kadın konularıyla ilgili birçok uluslararası ve bölgesel konferansa katılan Dr. Chowdhury, Güney Illinois Üniversitesi'nin "Demokratik Süreç Vasıtasıyla Kadınların Yetkilendirilmesi Akademik Değişim Programı"na da katılmıştır. Halen Dhaka Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde görev yapmakta; cinsiyet ve gelişme, feminizm ve post-feminizm dersleri vermektedir. Kendileri tek bir sunum yapacaklar, soru-cevap kısmında da anne-kız birlikte bizi aydınlatacaklar.

Doç. Dr. Bushra Chowdhury: Meslektaşım annem ve kendi adıma, TÜSİAD'a bizi davet etmiş oldukları için teşekkür etmek istiyoruz. Biz burada bulunmaktan çok büyük bir mutluluk duyuyoruz. Bu konferans Türkiye'deki kadınların rolünü güçlendirmek için kota-

lar ve stratejiler konusunda çok önemli bir inisiyatiftir. Sizinle Bangladeş deneyimini paylaşmak istiyoruz.

Kotaların, kadınların politik konumunu güçlendirmede etkisi oluyor mu veya kadınların politik etkinliğini ve temsilini geciktiriyor mu sorularını değerlendireceğiz. Ardından, Bangladeş deneyiminden öğrendiklerimizi inceleyerek, kotaların başarılı uygulanması için gerekli olan ön koşullara değineceğiz.

Çok kısa bir girişle Bangladeş'teki politik ve sosyal durum konusunda bilgi vermek istiyoruz çünkü bir müdahale stratejisi ya da politik sistem ancak uygulandığı çevrede önem kazanmaktadır. Bangladeş'te hükümet sistemlerinde sürekli değişiklikler olduğu için siyasi kurumlar gelişmemiş, siyasi partiler ise demokratik bir politik kültür oluşturmayı başaramamıştır. Ülke şu anda geçici hükümet tarafından yönetilmektedir ve 2008 yılında yapılacak olan parlamenter seçime hazırlanmaktadır. Batı tarafından ılımlı bir İslam ülkesi olarak görülen Bangladeş'in hem geleneklerden hem de modernlikten etkilenmiş bir Müslüman nüfusu vardır. Geleneksel değerler güçlüdür. Hiyerarşi vardır. Kadınların itaatkar bir konumda olması aile, toplum ve devlet yapısında hâkim olan anlayıştır. Diğer yandan, hükümet ve sivil toplum girişimleri, ulusal gelişim hedefleri doğrultusunda, kadınları aktif katılımcılar olarak faaliyetlerine dâhil ediyor ve kadınlar için yeni ve daha modern bir dünya oluşturmak için çalışmalarına devam ediyor. Eğitim, sağlık ve istihdam göstergeleri, kademeli olarak cinsiyetler arasındaki uçurumun kapanmakta olduğunu gösteriyor. Bangladeş, son 15 yıl boyunca iki kadının yönetiminde olmasına rağmen, tarihsel olarak kadınların politikaya katılımları sayıca oldukça sınırlı olmuştur; siyasi arena, parlamento, siyasi partiler ve hükümetlerde erkek hâkimiyeti devam etmektedir. Kotalarla ilgili çalışmaları bu bağlamda incelemekte yarar var.

1972 yılında Anayasanın 65. maddesinde yapılan bir değişiklikle, 300 parlamento üyeliğine ek olarak 15 koltuk, 10 yıl süreyle kadınlara ayrılmıştı. Ayrıca kadınların, 300 koltuk için yapılan tek dereceli seçime katılma hakları da vardı. Parlamentoda yer alabilmek için Anayasa kadınlara iki yol sunmaktaydı; ya dolaylı olarak kadınlar için ayrılmış olan koltuklar aracılığıyla parlamentoda temsil edilmek ya da doğrudan seçime katılarak seçimle parlamentoya girmek. Ancak, şunu belirtmek isterim ki 300 koltuk uygulamada doğrudan erkek siyasetçilerin tercihleri doğrultusunda belirlenmektedir. Bu konuyu birazdan açacağız. Seçim yasası ülkeyi 15 bölgeye ayırıyor. Seçim sürecinin detayları ülkenin ilgili seçim yasaları ile tanımlanmaktadır.

65. madde bir başkanlık bildirisi ile 1979 ulusal seçimlerinden önce değiştirildi ve kadınlara ayrılan koltuklar 15'den 30'a, ayrılan süre ise 10 yıldan 15 yıla çıkartıldı. Fakat kadınların temsili için ayrılan koltuklara ilişkin anayasa hükmü 1987 yılında geçerliliğini yitirdi.

Anayasada yapılan 10. değişiklik, 1991'de yapılan seçimler ile 10 yıllık sistemi tekrar kurdu. 2004 yılında ise anayasada yapılan 14. değişiklik ile bir hüküm eklenerek, 10 yıllık süreye tekrar kabul edildi. Bu değişiklik ile aynı zamanda kadınların koltuk sayısı 45'e çıkarıldı, 300 genel koltuğun seçimle belirlenme uygulaması aynı kalırken, seçim sistemi nisbi temsil sistemine dönüştürüldü. Fakat süreç içerisinde kadınlara ayrılan koltukların 45'e çıkması manipüle edildi ve erkeklerin çıkarlarına uygun bir şekilde kullanılmaya başladı. Bu konuya birazdan değineceğiz.

Anayasada kadınlara ayrılan koltuklar "ayrılmış koltuklar" olarak ifade ediliyor fakat genel anlamda bu bir kota uygulamasıdır. Bu iki kavramı birbiri yerine kullanıyor olsak da, aralarında ufak farklılıklar var. Kota ve seçim sistemleri üzerine yapılan çalışmalar kotaları, kadınların siyasete girmeleri önündeki engelleri aşmalarına yardım etmek amacıyla ortaya çıkan, olumlu ayrımcılık olarak tanımlamaktadır.

Kotalar, kadınların ulusal parlamentoya girme sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak amacıyla kullanılmaktadır. Küçük azınlıkları büyük azınlıklar haline getiren kota uygulamaları için genellikle kabul edilen kritik eşik % 33'tür. Kotalar ara tedbirlerdir ve cinsiyetler arasında bir denge kurularak temsiliyetin sağlanması amacıyla taşır. Kotalar niteliği gereği dinamik ve mevcut düzenin değiştirilmesini hedefler. Diğer yandan kota uygulamalarının kadınların görünürlüğünü artırdığı fakat kadınların güçlenmesine çok fazla olanak sağlamadığı konusu tartışılmaktadır. Kadınların siyasi konumunu güçlendirmek amacıyla bir strateji olarak görülen kota Bangladeş'te iki nedenle hayal kırıklığına neden olmuştur: 1) Kota uygulamaları aracılığıyla parlamentoya giren kadın sayısının toplam üye sayısına oranla çok düşük kalması, 2) Kota uygulamaları sırasında koltuk sahiplerinin belirlenmesi sürecinin erkeklerin hegemonik kontrolü altında yapılması. Söz konusu uygulamalar sonucunda Bangladeş'te, 1972'den 2006 yılına kadar kadınların parlamentodaki oranını % 4.5'ten % 13'e çıkarmıştır. Yani küçük bir azınlığın büyük bir azınlık haline getirilmesi gerçekleşmemiştir. Parti liderleri kotaları uzun süre boyunca kadınların siyasete girmeleri için tek yol olarak gördüler ve 300 genel koltuğu da erkeklere ayrılmış ana koltuklar olarak algıladılar. Kadınlar için ayrılmış koltuklar çok sınırlı ve kadınların çevre, eğitim ya da

istihdam konusunda bir gündem yaratabilmeleri için yeterli değil. Seçim sistemi aslında paradoksal çünkü kadınlar için ayrılmış koltuklar erkekler tarafından belirleniyor. Bu durum kadınlar için ayrılan koltukların amacından sapmasına ve siyasi partilerin manipülasyonuna açık kapı bırakmasına sebep oluyor.

Anayasaya göre devlet, kadınların yerel yönetimlerde özel temsiliyetini sağlamakla yükümlüdür. Yerel Yönetim Kanunu, başarılı bir şekilde yerel yönetimlerdeki kadın sayısının artmasını sağladı. Kadın temsiliyeti yerel yönetimde ilk defa 2 kadın üyenin atanmasıyla başlamıştır. Daha sonra yapılan değişiklikle atanan kadın sayısı 3'e çıkarılmış ve doğrudan olmayan seçim (indirect election) sistemi kullanılmıştır. 1993'te parlamento tarafından çıkarılan bir düzenleme ile yerel konseylerde (Union Parishad) kadınlar için ayrılan koltuklar için doğrudan seçim sistemi uygulanmaya başlamıştır. Bugün yerel konseylerde üyeliğin dörtte biri kadınlara ayrılmıştır. 2003 yılında 4228 yerel konsey için yapılan seçimlerde kadınların % 0.53'ü başkan olarak adaylığını koymuş % 0.2'si başkan seçilmiştir. Diğer yandan, 12.684 kadın kendi yerel yönetimlerinde bölge vatandaşlarını temsil etmektedir. Direkt olarak seçilen kadınlar artık haklarının ve konumlarının daha fazla bilincindedir. Görev tanımları ile ilgili olarak erkeklerle müzakerelerde bulunmuşlar, hak paylaşımı konusunda mücadele etmişlerdir. Ama halen önemli görevlerin paylaşılmasında erkekler çok istekli değillerdir, genelde kadınlar daha çok eğitim, aile planlaması, sağlık ve şiddete karşı mücadele gibi konularda görevlendirilmektedirler.

Bangladeş'te kotalar her ne kadar amaca uygun kullanılmıyorsa ve erkek parti liderleri tarafından manipüle ediliyorsa da, yine de kadınların siyasi katılımına destek veriyor. Kota, kadınlara daha fazla görünürlük sağlayarak, kadın sorunlarını kamuda tartışmaya yardımcı oluyor. Kota uygulamaları, kadınlar için yeni roller geliştirmiş, kadınları dışarıda bırakan ve ikinci sınıf bir konumda tutan muhafazakâr değerlerin zayıflamasına katkıda bulunmuştur.

Fakat Bangladeş'te kotaların etkilerine baktığımız zaman negatif etkilerin, pozitif olanlara göre daha ağır bastığını görmekteyiz. Bangladeş'te yaklaşık 34 yıllık bir tarihi olan kota uygulamaları, kadınların siyasi boyun eğişlerinin altını çizmekte. Kota uygulamaları nedeniyle kadınlar siyasi partilere ve onların liderlerine bağımlı durumdadır. Sistem seçilebilmeleri için kadınları erkeklerin desteğine muhtaç bırakıyor. Kadınlara ayrılmış koltuklar için yapılan seçim sürecinde, kararların küçük bir elit erkek grubu tarafından alınması nedeniyle kadınların politik hayatı söz konusu grubun elinde. Bu durum kadınların demokratik is-

teklerini kısıtlamak zorunda bırakıp, halkla iletişimini de engellemekte. Parlamento üyesi olarak kadınların statüsünün değerini azaltan bu konum, kadınların siyasi manipülasyon kurbanı olmasına yol açıyor.

Bangladeş deneyimi gösteriyor ki, ayrılmış koltuklardaki kadınlar aslında çok az sayıda oldukları için istediklerini yapamıyorlar ve seçim süreci de parti liderlerine olan bağımlılıklarını artırıyor. Kadınların konumu partideki erkekler tarafından manipüle ediliyor ve burada sorunlar ortaya çıkıyor. Bu sebeple kadınların siyasetteki konumunu güçlendirmek amacıyla kota uygulamalarına gidilirken, aşağıda belirtilen hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

- Kota uygulamalarında kadınlara ayrılan koltukların sayısının ve oranının artırılması gerekiyor.
- Kotayı % 33 olarak sabitlemek etkin müdahale için iyi bir orandır.
- Kota uygulamalarının parlamentoda daha etkin olması için, diğer kurumlarda ve alanlarda da kota geçerli olmalıdır. Ayrıca seçimler için adayların belirlenme sürecinde de kota uygulanmalıdır.
- Siyasi partilerin karar alma mekanizmalarında ve yerel yönetimlerde kadınların görev alması sağlanmalıdır.
- Seçim süreci demokratikleştirilmeli ve seçim sistemi kota uygulamaları aracılığı ile seçilecek kadınların seçmenlerle iletişim kurması için gereken zemini sağlamalıdır.
- Kadınların siyasete katılımında ikili strateji geliştirilmeli, hem kadınlara ayrılmış koltuklar aracılığıyla geçici önlem olarak kota uygulamalarına devam edilmeli hem de kadınların doğrudan seçimlere katılmaları teşvik edilmelidir. Kadınların seçimlerde erkeklerle eşit bir şekilde mücadele edecek seviyeye gelmesine kadar bu ikili strateji kullanılmalıdır.
- Kadın hareketlerinin başarılı olması için bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Destek ve motivasyon için örgütlenilmeli, kadın ve erkek arasında eşitlik sağlanana dek kota uygulamalarının devam etmesi sağlanmalıdır.

- Kadın hareketlerinin etkili olması için bir ağ (network) oluşturularak sivil toplum ile iletişim halinde olunmalıdır. Kadın siyasetçiler geçici kota uygulamalarının sürdürülebilirliği için ve olası dirençlere karşı mücadele etmelidir.

Niçin bir direnç var? Kota uygulamaları erkeklerin tekelinde olan siyasi yapıya kadınların katılımlarını sağlaması nedeniyle, gücü paylaşmak dolayısıyla güçlerinin azalmasını istemeyen tarafların direnciyle karşılaşılıyor. Kurumsal kültür de direncin oluşması için bir diğer faktör. Kurumlar çalışma tarzlarını veya gündemlerini değiştirmek istemiyor, bir “azınlık grubunun” kotalar aracılığıyla güçlenmesini istemiyor.

Seçim komisyonu, Bangladeş’te, 2008 yılında yapılması öngörülen seçimlere siyasi partilerin katılabilmesi için ön koşul olarak bazı reform tedbirleri önerdi. Bu bağlamda, parlamento için, siyasi parti adaylıkları için ve tüm seçim ve siyasi karar mekanizmalarında bulunacak kadınlar için kotanın % 33’e çıkarılması öngörülüyor. Kadın hareketi bu reform paketini olumlu karşıladı ancak bazı siyasi partiler herhangi bir görüş bildirmedi. Bazıları ise, bunun pratik olmadığını ve uygulanmasının mümkün olmadığını ifade ettiler. Ben sözlerime burada son veriyorum. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Ethem Sancak: Gördüğünüz gibi Asya’da zorlu bir mücadele var ama hep iyiye gidiyor, umarım ülkemiz içinde aynı durum geçerli olur. Şimdi sırada katılmayı arzu ettiğimiz AB’nin başkenti Brüksel var, bakalım Avrupa bu konuda neler yapıyor? Bu alanda çok yetkin bir ismi size takdim edeceğim. Belçika’daki sistemi bize anlatacak olan Av. Myriam Van Varenbergh lisans eğitimini Universitaire Faculteiten Sint-Aloysius’da, yüksek lisansını ise Katholieke Universiteit Leuven’de hukuk alanında tamamlamıştır. Keuleneer-Storme-Vanneste-Van Varenbergh-Verhelst hukuk firmasının kurucu ortağıdır. Cinsiyet ve eşit haklar üzerine birçok makalesi yayımlanmıştır. Belçika Kadın ve Erkek için Eşit Fırsatlar Konseyi’nin başkanlığını yapmaktadır. Aynı zamanda Avrupa Komisyonu bünyesindeki Eşit Fırsatlar Danışma Komitesi’ne üyedir. Ayrıca 2002–2003 öğretim yılından bu yana Katholieke Universiteit Leuven’de öğretim üyeliği yapmaktadır. Buyurun efendim.

Av. Myriam Van Varenbergh: Öncelikle sizlere İstanbul’da göstermiş olduğunuz sıcak misafirperverlik için çok teşekkür ediyorum. Ben bir hukukçuyum ve her gün çeşitli şirket birleşmesi ve şirket devralması davalarına bakıyorum. Herkes tarafından bilinen bir gerçek var: Kadınlar büyük şirketlerde üst seviyelerde temsil edilemiyor. Ben aynı zamanda Belçi-

ka Üniversitesi'nde usul hukuku ile ilgili ders veriyorum. Dolayısıyla üniversitelerde çok fazla kadın profesör olmadığını da biliyorum. Birçoğu benim gibi ders veriyor ama profesör ünvanına sahip değil. Belçika Eşit Fırsatlar Konseyi başkanlığını da yapmış olmam sebebiyle bugün burada konuştuğumuz kota uygulamaları ile ilgili tecrübelerimi sizinle paylaşmak istiyorum.

Ülkemizin tarihinden söze başlamak istiyorum. 1948'den bu yana Belçika'daki kadınlar genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkına sahipler. Hem ulusal düzeyde hem de yerel düzeyde seçimlere katılabiliyorlar. 1893 yılından bu yana kadınlar yerel düzeyde sosyal meselelerle ilgilenen çeşitli konseylerde temsil edilmekte hatta başkanlık görevlerini yürütmekteler. Fakat daha farklı meselelere geldiğimizde, mesela bütçe, finans, ekonomi gibi konularda erkeklerin kadınlardan daha iyi olduğu görüşü yaygın. Yani insanlara yardım etmek gibi daha yumuşak konularda kadınların çok başarılı olacağı düşünülüyor ama konu sosyal boyuttan farklı bir aşamaya geldiğinde ise kadınların yetersiz kalacağı görüşü hâkim. Bence bugün bu düşüncenin hala hâkim olmasından dolayıdır ki pek çok kimse kotalara ve kadınların politik yaşama katılımına karşı.

Belçika'da kotaları 1990 yılında uygulamaya başladık, uygulanmaya başlandığında sadece danışma kurulları için geçerliydi. Bu uygulama 1987'de eşit haklar konusunda yetkin bir kadının müsteşar olmasıyla başladı, müsteşarın ilk yaptığı uygulama kotaları getirmek oldu. Fakat mentalitenin bir anda değiştirilmesinin çok güç olması görüşünden hareketle, danışma kurullarıyla işe başladı. Bence bu şekilde bir başlangıç yapmak çok iyi oldu çünkü danışma kurulları gerçekten güç sahibi bir kurul, hükümete ve parlamentoya tavsiyede bulunmakla yükümlü. Başlangıçta kurul üyelerinin yalnızca 2/3'ü aynı cinsten olabiliyordu, diğer bir deyişle 1/3'ü kadındı. 1990'ların başında bu durum uygulamaya konulduğunda, kurula katılımı sağlayacak kadınları bulmak güçtü. **1987'de eşit haklar konusunda çalışan söz konusu müsteşar 1994 yılında bakan oldu ve 1994'ten itibaren de kota yasamız yürürlükte.**

1994 yılında parti listelerinde her iki cinsiyetin de katılımını artırmak amacıyla seçim yasasında bir düzenlemeye gidilmiş ve 1996 yılında parti adaylarının 3/4'ünden fazlasının aynı cinsiyetten olamayacağını belirten bir yasa çıkarılmıştır. 1999 yılında bu oran 2/3 olarak değiştirilmiştir. 1987'de parlamentomuzda yalnızca % 8 oranında kadın varken aniden bu rakam iki kat artarak % 16'ya çıkmış ve ardından bu oran 1999 yılında % 23.3'e yükselmiştir. Ancak bu da yeterli değildi çünkü Belçika'da nüfusun % 55'i kadın. Bu nedenle yasa-

lar tekrar 2002 yılında değiştirildi ve bu oran % 50'ye çıkarıldı. Geçtiğimiz pazar günü yapılan seçimlerden önce parlamentomuzda % 34 oranında kadın vardı. Son seçimlerin kesin rakamları elimde yok ancak bu sabah bir telefon aldım ve parlamentonun % 38-39'u kadın oldu denildi ama bu da yeterli değil. Neden yeterli değil? Çünkü bizim yasalarımız "listenin % 50'si kadın ve % 50'si erkek olmalıdır ve ilk üç pozisyon aynı cinsiyetin üyeleri tarafından doldurulamaz" diyor. İlk üç sırada en azından bir kadının yerinin garanti olması gerekiyor. Fakat Belçika'da çok karmaşık bir oylama sistemimiz var. Oyunuzu belirli bir kişiyi belirtmeden partiye veriyorsunuz. Şunu görüyoruz, listenin en üstünde bulunmak çok önemli. Çünkü bu üst konumdan bir rezerv elde ediyorsunuz. Partiler evet diyor; % 50 oranına saygılı olmalıyız. Fakat ilk üç pozisyona kadın aday yerleştirdikten sonra diğer kadın adayları % 50 kuralı dâhilinde liste sonuna koyuyorlar, doğal olarak da bunun negatif bir etkisi oluyor. Bundan sonra bizim fermuar sistemini uygulamamız gerekiyor. Bence bu en iyi garanti olacaktır. Dürüst olmamız gerekiyor. Seçimlerde liste hazırlamak önemlidir.

Belçika'da karar alma mekanizmalarındaki kadın sayısı sınırlı, biz bu konuda pek başarılı değiliz. Resmi bir federal hükümetimiz var. Federal düzeyde, 1 başbakan, 14 bakan ve müsteşarlar var. Başbakan tabii ki erkek. Belçika'da sadece ulusal düzeyde değil yerel düzeyde de karar alma mekanizmalarında yer alan kadın sayısı sınırlı. Yerel düzeyde 10 ilimiz var. Fakat vali olan bir kadın yok. 10 erkek vali var ve aynı zamanda her ilde 7 vekil var. Bazı illerde sadece 1 kadın vekil var, bazılarında o bile yok! Toparlamak gerekirse, evet, biz ilerledik. Şu anda parlamentoda yaklaşık olarak % 40 kadın oranına ulaştık. Fakat sunumumu oldukça ileri bir konumdayız diye bitirirsem bu dürüst olmaz. Çünkü karar alma mekanizmalarında kadınların daha fazla yer alması için daha ileri gitmemiz gerekiyor.

Bu nedenle konuya bütüncül bir açıdan yaklaşılması gerektiğini düşünüyorum. Sayın Arzuhan Doğan Yalçındağ'ın konuşmasında da değindiği gibi kadınların iyi eğitim almış olması çok önemli. Eğitim kadınlara farklı kapılar açıyor, işgücüne katılmalarını ve daha üst pozisyonlarda görev yapmalarını sağlıyor. Belçika'da birçok kadın siyasi parti üyesi olmaya istekli değil, parti üyelerinin çoğunluğu erkek. Seçim zamanı geldiğinde kadın sayısının azlığı bir sorun haline gelebiliyor. Bence en başından kadınların farkındalıklarını artırmak için bazı mekanizmaların kurulması gerekiyor. Kadınların, senato üyesi ya da yerel yönetimlerde temsilci olmak istemese de, siyasi bir tercihlerinin olması, siyasete daha aktif katılması önemli. Aynı şey işçi sendikaları için de geçerli. Belçika'daki işçi sendikalarının üst pozisyonlarında çoğunlukla erkek var, kadınlar çok ilgili değil. Bunun da değişmesi gerekiyor.

Seçimlerle ilgili olarak bence bir siyasi partinin kendi yapısı içinde, kendine ait finansmanı ve personeli olan bir kadın kolunun bulunması çok önemli. Çünkü böyle bir yapılanma parti içinde değişiklik yaratır, partiler kadın adaylar için parti dışı arayışlara girmez. Kotalar sıklıkla tartışılıyor. Kotaya karşı olanların kullandıkları genel argüman kadınların gerekli yetkinliğe sahip olmaması. Sadece yasal düzenlemeler nedeniyle kota uygulamasına gidilmesini yanlış buluyorlar. Ben buna inanmıyorum. **Ben şahsen kotalara karşıyım ancak, kotalar genellikle mentaliteyi değiştirmek için tek imkân. Ben ayrıca kotaların gerçekten geçici önlemler olduğuna inanıyorum. Bu sabah bazı gazetecilere de söyledim; eminim on yıl sonra biz, Belçika'da artık kotadan söz etmeyeceğiz. Çünkü o gün geldiğinde kadının politik yaşama aktif katılması herkes tarafından çok normal karşılanacak.**

Kota konusunu sadece politik yaşamla sınırlamamalıyız. Politika aynı zamanda ekonomiyle, finansla ve iş dünyasıyla bağlantılıdır. Ben Belçika'da yönetim kurullarının en az % 40'ının kadın üyelerden oluşmasını önerdim ve herkes bunun mümkün olmadığını söyledi. Neden mümkün değil ben bunu anlayamıyorum. Çünkü şirketler toplum için çalışıyor. Toplumun % 50'sinden fazlası kadın. Kendi karar alma mekanizmalarında toplumun temsilcilerini buldurmamayan bir şirket, toplumun ihtiyaçlarına nasıl cevap verebilir? Siyasi partiler için de aynı şey geçerlidir. Listelere bakıldığı zaman, kadınlar da erkekler de % 50 temsil ediliyor ama siyasi partilerin üst kademesine baktığınızda kadınları görmek zor. Ben burada Belçika'daki durumdan söz ediyorum. Belçika'da bir siyasi partinin başkanı kadın, fakat bu parti çok küçük bir parti. Onların savunduğu hususlar şu anda hiç sıcak konular değil.

Mentaliteyi değiştirmeliyiz. Bir siyasi partinin başkanının ya da bir ülkenin başbakanının otomatik olarak erkek olması gerektiği algısının değişmesi lazım. Daha öncede belirttiğim gibi Belçika'da geçen pazar günü seçimler vardı ve seçimlerden önce yalnızca üç kişi medya tarafından aday olarak lanse ediliyordu. Aralarından muhtemelen yeni başbakanın çıkacağı bu üç adayın hepsi de erkekti. Belçika'da özellikle politikacılar tarafından okunan bir dergide, sanayi dünyasının kadın bir başbakan istediği yazılıydı. Yazıdaki argüman şöyleydi: Sadece ekonomik problemlerle değil ülkenin karşı karşıya olduğu tüm sorunlarla ilgili birini arıyoruz. Bence bu yaklaşım çok doğru, kadınlar siyasete farklı bir vizyon getirebilir. Kadın ve erkeğin birlikte yer aldığı bir masada ortaya çıkan ürün sadece kadınlar veya sadece erkeklerden oluşan bir masadan çıkan üründen çok farklı. Öncelikle yapılması gerekenlerin bir listesi hazırlanması gerekse, kadın ve erkek üyelerden oluşmuş bir gruptan çı-

kacak olan sonuç çok farklı olacaktır. Bence hükümet oluşturulurken de bu bakış açısından bakmak gerekiyor; hükümette hem erkeklerin hem de kadınların % 50 temsil edilmesinin garanti edilmesi gerekiyor. Daha önce de belirttiğim gibi bu açıdan kotalar olumlu. Belçika’da seçimlerden önce gazetelerden bir tanesi okuyucuları ile bir anket yaptı ve onlara “Hükümet oluşumu nasıl olmalı? Eşitliğe dayalı bir oluşum mu olmalı” diye sordu. Yanıt verenlerin % 50’den fazlası bunun bir ihtiyaç olduğunu söyledi. Mentalitenin değişmeye başladığını görüyoruz, bu çok iyi. Daha önce de söylenmiş olduğu gibi, gerçekten modern ve demokratik bir toplum olmak istiyorsanız, toplumdaki tüm bireyleri dikkate almalısınız, özellikle de toplumun yarısını oluşturan kadınları. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Ethem Sancak: Çok teşekkür ederiz. Oturumumuzda son konuşmacımıza geldik. Oturum başkanı olarak bir-iki kelime söylemek istiyorum. Son konuşmacımız bizim için çok önemli. Diğer ülkeler ile ilgili çok şey öğrendik ve öğreneceğiz de. Ama bir rol modelimizin olması lazım. Maalesef konumuz içler acısı durumda. İlk konuşmacımız da bunu belirtmişti, kadınların parlamentodaki oranı açısından 126. sıradayız ve tabii bu çok acı veriyor. Antropologlar ve tarih öncesi tarihçileri diyorlar ki uygarlık 5000 yıl boyunca bu topraklardaydı ve burası uygarlığın şafağı olan bir ülkeydi; bir zamanlar burada yaşayanların tanrıları bile kadındı! Kadın o denli hâkimdi. O tarihlerde Anadolu’da bereket vardı, barış vardı, sonsuz uyum vardı ve uygarlığın şafağı onun için Anadolu’dan çıktı ama şimdi bu haldeyiz. İspanya da Türkiye de imparatorlukların dağılması sonucu oluşmuş, iki ülke cumhuriyeti inşa etmiş, ortak sorunlar yaşamış fakat İspanyollar takriben 30 yıl önce neredeyse bütün sorunlarını çözdüler. Kadın meselesinde Güney Avrupa çok iyi durumda değildi, İspanya kurtardı. İspanyollar bize benziyorlar. Onun için kadın-erkek eşitliği konusundaki o büyük atılımı nasıl yaptıklarını öğrenmek durumundayız. Şimdi bu konuda son konuşmacımız bizim için bir fırsat. Doç. Dr. Celia Valiente. Universidad Carlos III de Madrid’de Siyaset Bilimi ve Sosyoloji Bölümünde görev yapmaktadır. Temel araştırma alanları cinsiyet eşitliği politikaları ve karşılaştırmalı perspektiften İspanya’daki kadın hareketleridir. En son yayınlanan kitapları, “İspanyol Demokrasininin Cinsiyetleştirilmesi” (Gendering Spanish Democracy) ve “İspanya’da Devlet Feminizmi: Kadınların Kurumu” (State Feminism in Spain: The Women’s Institute)dur. Ayrıca, “İspanya’da Siyasi Temsiliyette Kadın Hareketi, Cinsiyet Eşitliği Kurumları ve Merkezi Devlet Tartışmaları”nın da (The Women’s Movement, Gender Equality Agencies and Central-State Debates on Political Representation) yazarıdır. Birçok dergide makaleleri yayımlanmıştır. Buyurun efendim.

Doç. Dr. Celia Valiente: Günaydın. Sizlerle bir başarı hikâyesini paylaşmak istiyorum. Benim ülkem İspanya kadınların parlamentodaki temsili ile ilgili olarak şu anda öncü bir konumda. İspanya’da parlamentodaki kadın oranı % 36 ve kabinemizde bakanların % 50’si kadın ve % 50’si erkek. Bu hakikaten paradokstur. Genellikle kadınların iyi konumda olduğu ülkeler kuzey ülkeleridir, Akdeniz ülkeleri değildir. Onun için benim burada anlatmaya çalışacağım konu, nasıl İspanya’nın böyle bir öncü konuma ulaştığı ile ilgili olacak.

30 yıl önce İspanya’da diktatörlük rejimi vardı. Çok geleneksel bir ülkeydi. Kadınların siyasi alandaki konumu da çok gerideydi. Bugün bu konuma gelmemizde, bu başarının ardında kotalar önemli rol oynamaktadır. Fakat toplumsal değişiklikler de yaşadık. Gerçekten de kadınların politikada temsili için birçok faktör önemli. Anlatacağım hikâyenin ilk aşaması 1988’de başladı. Demokrasiye geçiş tamamlanmıştı ve sosyalist parti o zaman kadın kotalarını % 25 olarak saptamıştı. Bu, o zamana göre son derece uç bir ölçü çünkü şimdi kotalar daha yaygın olmasına karşın o dönemde birçok ülkede kota yoktu. 1988 yılında İspanya’daki sosyalist partinin kotaları seçmesinin ardında neler olduğu çok net değil. Tabii uluslararası etkiler vardı ve feministler çok akıllıca davranıp dünyadaki iyi örnekleri kullanarak siyasilere modern olmak için kadınların siyasete girmesi gerektiği konusunda ısrar ettiler. Birçok ülkede olduğu gibi aslında İspanya’da da kota toplumda çok tartışmalı, ihtilafli bir konu değil. Kotaları istemeyen esas olarak erkek siyasi elitti, hatta bazı siyasi partilerin üyeleri kadın kotalarına karşı değildi. İlk aşamada, sadece bir partide % 25 kadın kotası uygulandı.

Hikâyede ikinci aşama, 1998 yılında sosyalist partinin kotaları % 25’ten % 40’a çıkarmasıyla gerçekleşti. Sosyalist partide niye böyle bir değişiklik oldu? Bunu tam olarak bilmiyoruz ama büyük bir ihtimalle yine uluslararası etkinin altında kaldılar. Çünkü 90’lı yıllar 80’li yıllara göre kotanın daha çok gündemde olmaya başladığı yıllardı. 1986’dan beri de İspanya Avrupa Birliği’ne üye. AB bu konuda bazı deklarasyonlar yayımladı, kadınların siyasi temsiline önemli olduğunu vurguladı. Ayrıca, parti içindeki mücadeleler gibi faktörler de var; bazı üyeler kotalara daha olumlu bakıyordu ve parti kongresinde onlar kazandı.

Üçüncü aşama uygulamayla ilgili. Bu gerçekten önemli bir nokta. Çünkü birçok siyasi partide kotalar var fakat kotalar uygulanmıyor, o zaman da kotalar bir işe yaramıyor. İspanya’da, istisnalar dışında sosyalist partide kotalar uygulanıyordu. Kadın haklarını koruyanlar, aktivistler, sosyalist parti içinde sadece kotaların kabul edilmesi için değil, aynı zamanda

kotaların uygulanmasıyla ilgili de baskı yapmaktaydı. Kadın hakları kuruluşları siyasi partilere nüfuz ederek kadınlar için eğitim oturumları gerçekleştirdi ve kendilerini aday olarak görebilmeleri için kadınları ikna edip yetiştirdi. Kadın hakları organizasyonları ayrıca seçim listelerini oluşturan siyasi parti komisyonlarında yer alarak gerekli girişimlerde bulundular.

İspanya'daki başarıda ikinci önemli nokta, muhafazakâr parti ile ilgili. İspanya'da muhafazakâr parti diğer ülkelerdeki muhafazakâr partiler gibi kotalara kesin bir şekilde karşıdır. İspanya'daki muhafazakâr partinin görüşleri diğer ülkelerdeki muhafazakâr partilerin görüşlerine benziyor. Mesela, adaylık sürecinin adil ve tarafsız olması gerektiğini, kadınların da seçilebileceğini ama kotaların kadınlara karşı ayrımcılık olduğunu ve bunun adil olmadığını söylerler. Bu görüşlere Avrupa'da, Asya'da, Akdeniz ülkelerinde ve dünyanın birçok yerinde karşılaşmanız mümkündür. Fakat siyasetçilerin ne söylediği kadar ne yaptığı da önemlidir. Aslında İspanya'da muhafazakâr parti tamamen kotalara karşı olmakla beraber, seçim sürecinde rekabetin çok güçlü olmasından dolayı kendi içinde kota uygulamaya başladı. Bu birçok ülkede de böyledir, muhafazakâr parti kota uygulayan sosyalist parti ile rekabet etmek için ona benzemeye çalışır. Bu durumda da bir kısır döngüye girilir çünkü sosyalist parti bir kota uygular, muhafazakâr parti kotaya karşıdır ancak toplumun karşısına "biz kadınları istemiyoruz" diye çıkamayacaklarından, kimin daha fazla kadınlardan yana olduğuna dair iki taraflı bir yarışa girilir. Kadınları listeye almak önemli ancak siyasi temsil sistemi tek başına bir mucize yaratamaz. Nitekim ilk dört seçimde İspanya'da böyle bir sistem olmasına karşın 70'li ve 80'li yıllarda parlamentodaki kadın oranı % 6'ydı.

Şimdi toplum hakkında bir şeyler söylemek istiyorum. Çünkü kadınların siyasete katılımı konusunda toplumun çok yardımcı olabileceğini düşünüyorum. Ayrıca, kısaca dinden ve kamuoyundan söz etmek istiyorum. 30 yıl önce İspanya çok dindar bir ülkeydi. Halkın çoğu koyu Katolik'ti. Siyasal bilimler ve sosyoloji literatüründe, kadınların parlamentodaki düşük temsilinde Katolikliğin etkisi olduğu söyleniyor. Çünkü geleneksel Katolik dine göre, kadının yeri siyaset değil, toplum ve evdir. 15. yüzyılda Musevilerin ve 16. yüzyılda da Müslümanların sınır dışı edilmelerinden sonra İspanya çok homojen bir ülke haline geldi ve diktatörlük rejimi sırasında Katoliklik ülkenin resmi dini oldu. Bugün durum bundan daha farklı olamazdı. Çünkü İspanya artık laik bir toplum. Evet, Katolik kilisesi önemlidir, eğitim sisteminde önemli bir payı vardır ve devletten de destek almaktadır. Fakat sadece % 15-20 gibi bir azınlık kiliseye gidiyor. Siyasi arena gerçekten laik. Anayasa'da devlet ve kilise birbirinden ayrılmıştır, bu mükemmel bir ayrılık değil çünkü kiliseler devlet yardımı alı-

yor. Ama İspanya'da Hristiyan demokrat parti gibi siyasi partiler ya da dinsel ögeler içeren sendikalar yok. Katolik kilise gündemi kontrol etmiyor. Tabii Katolik kilise kürtağın yasak, homoseksüelliğın günah olduğunu söylüyor, bir Katolik hiyerarşisi mevcut ama siyasi arena laik ve kendini Katolik dininin kurallarına uymak zorunda hissetmiyor. İspanya'da kilisenin siyasetteki rolünün gitgide azaldığını görüyoruz. Başka ülkelerde durum farklı. Bazı ülkelerde dinin rolü daha da önem kazanmakta. İspanya'nın konumu farklı, her geçen sene laiklik toplumda ve siyasette daha da ilerliyor ve kalıcı hale geliyor. Toplum ve siyasette laiklik çok güçlü. Aynı zamanda son 30 yıl içinde kamuoyu da çok değışti. 30 yıl önce insanların çoğı kadınların, özellikle de evli kadınların, evde kalması ve siyasi yaşama katılmaması gerektiğine inanıyordu. Şimdi tam tersi oldu. Kamuoyu yoklamalarında kadınlar evde mi kalmalı yoksa politikaya atılmalı mı gibi sorular sorulmuyor. Kamuoyu yoklamaları artık İspanyol halkının yüzde kaçının siyasi partilerde kotanın zorunlu olmasını desteklediğini araştırıyor. Şunu da belirtmek isterim ki kotalar politikacılar tarafından kabul edildikten sonra toplum da değışmeye başlıyor.

İspanya'da sosyoekonomik değışkenler de, kadınların siyasete daha yüksek oranda katılmasını sağlayacak şekilde değışiyordu. Bu süreç içinde işgücü piyasasındaki ve eğitim sektöründeki kadınların sayısı da artıyordu. Daha önce belirttiğim gibi kotaların İspanya'da uygulamaya geçme aşamasında muhafazakâr partiler anahtar oyuncularından biriydi. Laikleşme, siyasi arenada kadınların siyasete katılımı için uygun bir ortam yaratıyordu. Ülkedeki sosyo-ekonomik şartlar da kadın hareketlerini destekleyecek bir durumdaydı. Kota uygulamalarında İskandinav ülkelerine yaklaşıyoruz. İspanya'da parlamento üyelerinin % 36'sının kadın olmasının arkasındaki başarı ne diye sorarsanız bu soruya şöyle cevap verebilirim: Başarının anahtarı kotaların mevcudiyetine ve uygulanmasına bağlıdır. İspanya'ya karşılaştırmalı bir bakış açısıyla baktığımız zaman görüyoruz ki siyasete kadının yüksek düzeylerde katılımını sağlamak için ülkeleri uzun soluklu bir yol bekliyor. Bazı ülkelerin elbette ki zengin ve laik bir ülke olmak için 60-70 yıl bekleyecek vakti yok ancak her ülke gereken şartların oluşması için kendi yolunu bulmak zorunda.

Şimdi İspanya'da hangi noktadayız ve gelecekte neler bekleyebiliriz? Beklenmedik bir şey olmadığı takdirde kadınların siyasetteki varlığında daha da artış olacaktır çünkü geçen ilkbaharda parlamentoda bir yasa kabul edilerek, bütün siyasi partiler için % 40 zorunlu ko-

ta uygulaması onaylandı. Bundan sonraki seçimler 2008 yılında yapılacak ve büyük bir ihtimalle İspanya kadınların siyasete katılımında şu anki seviyesinden daha da yüksek bir seviyeye çıkacaktır.

Ben bugün ekonomik açıdan üstün bir gelişme performansı göstermemiş ancak kadınların siyasetteki konumu açısından öncü bir pozisyona gelmeyi başarmış bir Akdeniz ülkesinin başarı öyküsünü sizlerle paylaşmak istedim. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Ethem Sancak: Çok teşekkür ederiz. Birçok açıdan bize yakın bir ülkede çok güzel şeyler olmuş, darısı ülkemizin başına. Şimdi soru-cevap kısmına geçiyoruz.

Soru: Benim sorum Sayın Valiente'ye olacak. Mutlulukla dinledik anlattığınız başarı hikâyesini. Bütün umudumuz günün birinde bizim de böyle kürsülerden kendi başarı hikâyemizi anlatmak. Sizin deneyimleriniz bizim için önemli. Biz de bir Akdeniz ülkesiyiz. Çok benzerliklerimiz var. Anlattıklarınızdan siz nasıl başardınız, biz niye bu kadar gerideyiz aşağı yukarı anladık, gördük farklılıklarımızı. Ben sadece şu noktayı sizden öğrenmek istiyorum. Bu süreç içinde sosyalist partiyi etkileme açısından olsun, toplumun değişimini etkileme açısından olsun kadın hareketinin ne tür çalışmaları oldu veya çalışmalarını nasıl yönlendirdiler?

Doç. Dr. Celia Valiente: Kadınların siyasi partilere nüfuz etmeleri, hiç olmazsa bir siyasi partide kota talep etmeleri ve o partinin bu süreçte öncü konumunda olması önemli. Ayrıca kadınların o siyasi partide seçim listelerini oluşturan komitelerde görev almaları da çok önemli. Kadınlar uluslararası argümanları da kullanmalı, örneğin “eğer kadınların statüsüne ilişkin bir başarı sergileyemezsek AB'ye katılamayacağız” gibi. Bu iyi bir argüman ve genellikle işe de yarıyor. Böyle bir yaklaşım bir parti tarafından sergilendiği takdirde başka partiler de bunu izleyecektir. Belki önümüzdeki on yıllarda Türkiye'nin durumu da böyle olacaktır.

Soru: Ben konuşmacılara önce teşekkür etmek istiyorum. Sonra kim isterse sorumu o cevaplayabilir. Türkiye deneyimini eminim biliyorlardır. Türkiye'deki en temel sorun, partilerin hiç birinin seçim sistemini ve Siyasi Partiler Kanunu'nu değiştirmek istememesinden kaynaklanıyor. Çünkü hiç biri bu delege sisteminden vazgeçmek istemiyor. Hiç biri lider sultasını kaybetmek istemiyor. Listeleri kendileri yapmak istiyor. Bu bütün partiler için ge-

çerli. Biz burada bir kısır döngüye giriyoruz. Muhakkak fermuar sisteminin uygulanması lazım. Çünkü öbür türlü uygulamada bu sistem Türkiye’de çalışmaz. % 30 diye bir eşik belirlenebilir. Benim burada sormak istediğim, Türkiye’de bununla uğraşan kadın hareketleri var ve siyasi partilere çeşitli baskılar yapılıyor. Fakat hiçbir şekilde partiler seçim sistemini değiştirmek istemiyorlar. Sivil toplum kuruluşlarının da bir yere kadar etkisi oluyor. Dolayısıyla sizin gördüğünüz en ana çözüm nedir? Bir de ben bu yaptırım meselesini açmanızı istiyorum. Yani kota konduktan sonra da bazı yaptırımlar olmalı. Kotayı uygulamayan partiler için bu yaptırımlar sizin ülkelerinizde nasıl çalışıyor? Kotayı koyup da uygulamayan olabilir. Biz bu seçim sistemini değiştirmek için sivil hareketin içinde nasıl daha etkili olabiliriz?

Prof. Dr. Drude Dablerup: Önemli sorular sordunuz. Kota uygulamaları üzerine çalışan bir uzman olarak size gerçekten katılıyorum. Kota sistemi uygulayacaksanız sizin kendi seçim sisteminize en uygun olan kota sistemini uygulamalısınız. Öncelikle nisbi temsil çok önemli, kadınlar için de daha iyi bir sistem. Eğer bir isim listeniz var ise kota sistemini uygulamak çok daha kolay. Bu nedenle hiçbir zaman İngiliz veya Amerikan sistemine müracaat etmeyin çünkü o ülkelerde dar bölge sistemi (single member constituencies) var dolayısıyla kadınların temsiliyeti çok düşük. Nisbi temsil sistemini asla terk etmeyiniz.

İkinci olarak, listelerde % 30 kadını öngören bir kota sistemi olmasına karşın kadınlar listenin en alt sıralarına yerleştirilmişse bu hiçbir şey olmamasından daha kötüdür. Çünkü insanlar, büyük tartışmalar yaptınız ama yine de hiçbir şey elde edemediniz diyeceklerdir. Bu nedenle bir derecelendirme sistemi, fermuar sistemi veya ilk üç sıranın aynı cinsiyetin üyeleri tarafından doldurulamayacağı gibi bir uygulamayı kabul eden bir sisteme sahip olmanız lazım.

Bunun yanı sıra uymayanlar için yaptırımların olması çok önemli. Mesela Kosta Rika bu konuda en başarılı ülke. Oradaki seçim komisyonunun şöyle bir yetkisi var; eğer bir parti listesini getirdiğinde, listenin % 40’ı kadınlardan oluşmuyorsa o parti seçimlere giremiyor. Bu uygulama başarılı bir şekilde yürütülüyor. Partiler seçimlere katılabilmek için kadın adaylara sahip olmak ve listede iyi sıralara koymak zorunda. Fransa başka iyi bir örnek. Bildiğiniz gibi Fransa’da büyük tartışmalardan sonra eşitlik ilkesine dayalı olarak % 50 kota var. Ama ulusal parlamentoda kadınların oranı % 12. Çünkü kota sistemi Fransız seçim sistemiyle uyumlu değil ve yaptırımlar sadece finansal yaptırımlar, bu sebeple sadece kü-

çük partilerin gücü yetmiyor ödemeye. Ama yerel düzeyde Fransa büyük bir başarıya ulaşarak kadınların oranını % 20'den % 40'a çıkardı. Nasıl oldu bu iş? Birincisi yerel düzeyde seçim sistemi kotayla uyumlu. İkinci olarak da Kosta Rika'da olduğu gibi listenizin % 50'si kadın değilse, seçim komisyonunun sizi seçimlere sokmama hakkı var. Seçim komisyonu çok nadir bu yönde bir karar almak zorunda kalıyor çünkü partiler reddedilmemek için kadın adayları listelerinde gösteriyorlar, kota sistemi partilerin bu konuda aktif bir şekilde çalışmalarını için itici bir güç oluyor. Sizinle aynı fikirdeyim yaptırımların olması çok önemli.

Yorum: TÜSİAD'ın bu toplantısı çok kıymetli. Çünkü konuklar belki Türkiye'nin tarihini bilmezler, 1987'den beri Türkiye'de, özellikle ayrımcılığa karşı hazırlanan CEDAW sözleşmesinin imzalanmasından bu yana, ciddi bir hareketlenme başladı. Bu sözleşmeyi hayata geçirmek için kadınlar sokaklara döküldü, örgütlendik. Şiddetle ilgili çalışmalar yapıp, vakıflar kurduk, çalışmalarımız devam ediyor. Sayın Erkut Yücaoğlu TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı iken kendisi ile görüştüğümüzü hatırlıyorum. Ne yapılmalı konusunda kendisiyle yol ve yöntem üzerine konuşmuştuk. Sene galiba 2000 idi. Kadın erkek eşitliği ile ilgili TÜSİAD bir kitap çıkarmıştı. O kitabı da çok kıymetli bulmuştuk. 20 yıllık kadın hareketinin, deneyimlerinin aktarıldığı bir kitaptı. Bize kaynak bulmak için AB yolları ve fonları adres gösterildi ve o fonları da zorladık. Pek kolay olmuyor. Çok ciddi projeler ve süreçler. İspanyol misafirimizin ülkesi gibi laik bir ülkeyiz, bunun gerçekleşmesi için yıllarca beklemek istemiyoruz. Bu bağlamda Türkiye'nin aydınlık yüzü olarak TÜSİAD'ın, KADER'in ve KAGİDER'in seçimle ilgili bu son çalışmalarına rağmen kadın adayların listelerde arzu edilen seviyelerde olmamasını da değerlendirerek, daha güçlü bir hamleyle kadın adayların bir sonraki dönemde meclise girmesi için katkılar sunması gerektiğini düşünüyorum.

Soru: Ben önce Prof. Dr. Dahlerup'a bir soru yöneltmek istiyorum. İskandinav ülkeleri siyasal katılımında her zaman öncü rol oynadılar. Mesela Norveç ile İsveç, birinde devlet feminizmi uygulanmış, diğesinde ise siyasal katılımlar kadın hareketinin yaratmış olduğu toplumsal baskı sonucunda gerçekleşti. Şimdi her iki ülke de kadınların siyasete katılımı konusunda dünya sıralamasında ilk sıralarda yer alıyorlar. Siz bunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Burada bir tercih yapmak zorlaşıyor. Birinde kota itici güç oluyor, diğesinde ise kota olmadan gene aynı sonuç alınıyor. İkincisi, kendisinin bize aktardıklarına göre kadınların siyasal katılımı ile ilgili olarak Arap ülkelerinin ortalaması % 10, dünya ortalaması ise % 17. Dolayısıyla, Arap ülkeleri en düşük oluyor. Acaba bu durum, egemen olan kültür dolayısıyla kadın-erkek ayrımının daha baskın olmasından dolayı mı yoksa başka nedenlerden dolayı mı? Bunu sormak istiyorum.

Bir de çok değerli Prof. Dr. Chowdhury'e sormak istediğim bir soru var. Sayın Prof. Dr. Najma Chowdury ve Sayın Doç. Dr. Bushra Chowdhury çok tarafsız bir yaklaşımla bize kota ile ilgili lehte ve aleyhte akla gelebilecek bütün noktaları sıraladılar. Bir yerde ataerkil kontrol mekanizmasından bahsettiler. Yani kotanın daha çok erkeklerin oluşturduğu bir ataerkil kontrol mekanizması tarafından denetlendiğini ifade ettiler. Aramızda yok ama Türkiye'nin çok değerli bir sosyal bilimcisi var. Yeşim Arat. Boğaziçi Üniversitesi'nde öğretim üyesi. Onun doktora tezinin adı da "Ataerkil Paradoks". Orada Türkiye'den hareketle diyor ki, Türkiye'de siyasal katılım yani kadınların siyasal katılımı geniş ölçüde babalarının, ağabeylerinin, kocalarının itmesiyle yani desteklemesiyle olmuştur. Acaba aynı şey Bangladeş için de mi geçerli, bundan mı bahsediyorlar?

Prof. Dr. Drude Dablerup: Bu ataerkil toplumun sonucu mu dediniz, evet öyle. Benim söylemek istediğim, erkekler erkekleri seçiyorlar ve onları seçerken onlara erkek olarak değil insan olarak bakıyorlar ama sıra kadınlara geldiğinde onları sadece kadın olarak değerlendiriyorlar. Eski bir geçmişi olan, bir çeşit erkekler kulübü olarak nitelendirebileceğimiz bu yapılanma sayesinde erkekler birbirlerine destek veriyorlar. Kotalar bu erkekler kulübü ağını aşma yöntemlerinden biri.

İsveç ve Norveç'ten bahsettiniz. Birinde devlet feminizmi diğeri ise kadın hareketi vardı dediniz ama ben buna katılmıyorum. Bence bütün İskandinav ülkelerinde kadın hareketleri, sürekli ama sürekli olarak bu konuları gündemde tuttu. Seçimlerden önce toplantılar düzenleniyordu. Eğer bu tür toplantılar yapmıyorsanız, size de tavsiye ederim. Siyasi parti liderlerini kadınlar ile ilgili geniş katılımlı toplantılara davet edin ve medyayı çağırın. O zaman kadın seçmenlere cevap vermek zorunda kalırlar. Bu yöntemler bizim ülkelerimizde çok etkili oldu. Ayrıca, bütün İskandinav ülkelerinde siyasi partilerde kadın hareketleri vardı. Bunun dışında bağımsız kadın hareketleri ve daha eşitlikçi bir toplum isteyen erkekler de bu konulara hep destek verdi. Seçmenler kota ile kadınların zaten % 30'a ulaşmış olduğu bir zamanda tanıştı. Ben bunlara yüksek kademe kotaları diyorum çünkü bu % 4 oranı ile başlamaktan farklı. Kadınlar baskı yaratabilmek için partilerde zaten güçlü bir konumdaydılar.

İskandinav ülkelerinde başarıya götüren iki husus vardı; bir tanesi güçlü bir kadın hareketi ve kadın organizasyonları, diğeri ise sizin devlet feminizmi dediğiniz yani yasalar, mevzuat ve hükümette eşit fırsatlar ile ilgili birimlerin olması. Her ikisine de ihtiyaç var. Ben

aralarında bir fark göremiyorum. Esas farklılık İsveç ve Norveç'in bir tarafta, Danimarka ve Finlandiya'nın diğer tarafta olması. Çünkü Danimarka ve Finlandiya'da kota sistemi yok. Norveç ve İsveç'te siyasi partilerin, gönüllülük esasına dayanarak kendilerinin koymuş olduğu parti kotaları var, İsveç'te % 50, Norveç'te % 40. Fakat Danimarka ve Finlandiya'da böyle kotalar yok, peki kadınlar nasıl bu kadar yüksek bir temsile sahip? Çünkü Sayın Celia Valiente'nin de belirttiği gibi toplum yapısı böyle bir atmosfer için müsait. Bunun dışında ayrıca kadınlar ısrarcı ve talepkar bu konuda. Ben köken olarak Danimarka'lıyım. Benim Danimarka ile ilgili bir başka izlenimim, orada da cam tavanların (glass ceiling) olması. Dünya sıralamasında en üst konumlardan birinde yer alıyorum artık bir şey yapmama gerek yok diyorsunuz sonra sizi Ruanda geçiyor, Kosta Rika geçiyor, onları İspanya takip ediyor. Bence uluslararası bir argüman olarak bunu kullanmak gerekiyor. Danimarka gibi bir ülkede bile bir şey yapmak zorundasınız, diğer türlü olduğunuz yerde % 30'a takılıyorsunuz. Belki basından takip etmişsinizdir; Finlandiya'da 2 hafta önce seçimler yapıldı, kadın oranı % 42 olarak açıklandı. Finlandiya hükümetinde şu anda 12 kadın ve 8 erkek var yani kadınlar çoğunlukta ve bu ülkede kota sistemi yok. Parti başkanı olan o kadar çok kadın var ki ayrıca Finlandiya'nın Devlet Başkanı da bir kadın. Ben bunun muhteşem bir şey olduğunu söylediğimde onlar bunun çok doğal bir şey olduğunu söylediler bana. Bence bu oldukça ilginç bir durum.

Prof. Dr. Najma Chowdbury: Bangladeş'te kadınlar politikaya erkek aile üyelerinin desteğiyle mi girerler diye soruyorsanız, evet kadınlar erkeklerin desteği ile politikaya katılırlar ve bu bizim ataerkil toplumumuzun bir yansımasıdır. Size bir örnek vermek istiyorum. Bir parlamento üyesi ile konuştum, bana gençken politikaya girmek için finansal açıdan kocasına bağımlı olduğunu söyledi. Yıllar geçtikten sonra kocasının öldüğünü, bu sefer de politikaya giren oğluna bağımlı kaldığını söyledi. Yani siyasete girmek için her zaman erkek desteğine ihtiyacınız var. Bir başka örnek vermek istiyorum, Banladeş'teki iki büyük partinin kadın liderleri oldu. Bu kadın liderlerden biri, Devlet Başkanıyken öldürülen bir generalin dul eşidir. Diğeri de bir partinin öldürülen eski liderinin kızıdır. Bu iki kadın eşleri ya da babaları sayesinde politikaya girerek liderlik sembollerini taşıdılar. Fakat politikaya babalarının veya eşlerinin isimleriyle girdiklerinde bile parti içinde erkek meslektaşlarının etkisi altında kaldılar. Bangladeş'te bizim ataerkil bir toplumumuz ve ekonomimiz var. Kadınlar politik hayata katılım konusunda erkek aile üyelerine bağımlılar.

Prof. Dr. Drude Dablerup: Dostum Najma Chowdhury'nin söyledikleri ile ilgili birkaç şey söylemek istiyorum. Asya'da gerçekten kadınlar politikaya aileleri sayesinde giriyor fakat erkekler nasıl giriyorlar? Yani Gandhi nasıl girdi? Indira Gandhi'nin oğluydu ve o da Nehru'nun kızıydı yani bu sistemde erkekler de politikaya aileleri sayesinde girmekte. Bence kadınların durumları erkeklerden çok farklı değil, bu durum nedeniyle kadınları erkeklerden daha fazla suçlamamalısınız. Şu konuda bir farklılık var; eğer eski başbakanlardan Halide Ziya'nın babası öldüğünde oğullarının yaşları küçük olmasaydı parti Halide Ziya yerine oğullarına yönelirdi. Diğer kadın lider Şeyh Hasina ile ilgili olarak da, eğer erkek kardeşleri suikasta uğramamış olsalardı parti, Şeyh Hasina yerine erkek kardeşlere yönelirdi. Yani bu sadece bir kriz yönetimi sırasında size verilen bir rolden ibaret. Ama, bugünlerde kadınlar kendilerine daha fazla yatırım yapıyorlar, erkekler de eşlerinin politik kariyerlerine daha fazla önem veriyor. Mesela bir seçim bölgesinde erkek eskiden kendinden sonra, erkek yeğenini, amcasını ya da aileden başka bir erkeği aday gösterirdi ama artık bugün görevi devralmaları için eşini yada kızını aday gösteriyor. Süreç yavaş ilerlese de, kadınlar siyasi güç kazanıyorlar.

Soru: Ben sorumu Sayın Av. Myriam Van Varenbergh'e sormak istiyorum. Konuşmasında şirketlerin çoğunun erkekler tarafından yönetildiğini söyledi kendisi, ayrıca nüfusun yarısının kadın olmasından bahsetti ve erkeklerin kadın müşterilerinin ihtiyaçlarına nasıl yanıt bulduğunu sordu. Ama senelerdir bu böyle. Hakikaten en başarılı firmaları hep erkekler yönetiyor. Peki, kadın tüketicinin nabzını nasıl yokluyorlar? Yoksa acaba tasarımın, pazarlamanın, satışın başında kadınlar var, esas yaratan onlar da, erkek CEO'lar genel müdürler bunu iyi mi kullanıyorlar? Kadınlar niye yükselemiyorlar? Niye firmalara CEO veya genel müdür olamıyorlar? Görüşünüzü merak ediyorum.

Av. Myriam Van Varenbergh: Bu soruya kesin bir cevabım yok fakat bu durum Belçika'da kesinlikle değişmeye başladı. Belçika'da artık kadın CEO'larımız var. Hatta bankacılıkta bile bazı kadınlar en üst görevlerde. Bir kadın bu tür üst düzey bir pozisyona getirildiğinde bütün şirket politikasında bir değişiklik olduğunu görürsünüz. Bu firmada çalışan daha çok sayıda kadın terfi etme fırsatı bulur ve onlar için cam tavanların (glass ceiling) eşiği yükselir. Ben bu tür örneklerin artış göstereceğine içtenlikle inanıyorum ve daha önce söylemiş olduğum gibi siyasette mentaliteyi değiştirmek için uzun zaman gerekiyor. Bu nedenle ben normalde kotalara karşı olmama rağmen kotaları destekliyorum. Kotalar sistemin diğer tarafları çalışmıyorsa iyi bir tedavi yöntemi olabilir. Kosta Rika'da ol-

duğu gibi Belçika'da da eğer seçim listeniz yasal seçim kriterlerine uymuyorsa, yani listedeki kadınların oranı % 50 değilse, o listeyle seçimlere giremezsiniz. Bu konuyu Belçika'da çok tartıştık. Yaptırım bu şekilde mi olmalı yoksa finansal mı olmalı diye. Sonunda bu şekilde bir yaptırım uygulanmasına karar verdik. Çünkü finansal bir yaptırım sadece küçük partileri etkiler. Bence bugün için alınabilecek en doğru kararı aldık.

Soru: Ben sorumu Sayın Celia Valiente'ye sormak istiyorum. Kotanın eşitlik sağlamada önemli bir araç olduğu büyük bir gerçek. Türkiye için de bir zorunluluk. Ben, sonuçta hedeflenenin cinsiyetçi sistemin kendisini değiştirmek olduğu için, kotanın bir program dâhilinde uygulanması gerektiğini düşünüyorum ki bu programın kendisi siyasetin yapıma biçimini ve hayatımızı değiştirecektir. Şu anda en azından kişisel olarak ben kadın hareketinin bir parça içindeysem, uğraştığım mesele kadınları parlamentoya götürmekse, asıl hedefim de Türkiye'de cinsiyet eşitliğine sahip bir toplum yaratabilmektir. İspanya deneyiminde niceliği artırırken bir program dâhilinde çalışıldı mı? Siyaset yapma biçimini değiştirecek, kadın siyaseti programı diye adlandırılacak bir programla çalışıldı mı? Bir diğer sorum da, evet, kota şart ama öncelikle partilerde çalışan örgütlü kadınların olması gerekiyor. Dolayısıyla partilerde çalışan, teşkilatın içinde yer alan kadınları güçlendirmeye, varsa kadın kollarını güçlendirmeye yönelik çalışmalarınız oldu mu?

Doç. Dr. Celia Valiente: 80'li yıllarda kadın hakları kuruluşları parti içi kota talep ediyorlardı, aynı zamanda başka taleplerde de bulunuyorlardı. İspanya'da kadının işgücüne katılması çok önemliydi. Çünkü çalışma yaşındaki kadınların büyük bir çoğunluğu bir işte çalışmıyordu. Eve para getiren erkek olduğu için kadınlar erkeklere bağımlıydı. Kadınlar bu durumun değişmesi talebinde bulundular. Önemli olan bir diğer husus da, İspanya'da kadın hareketleri siyasi elitlerle uzlaşma sağlayabilmek için siyasi arenada faaliyet gösterip siyasi partilerin içine işlediler. Çünkü bazı ülkelerde geleneksel politik arenanın dışında faaliyette bulunan kadın hareketlerini görüyorsunuz ama çok etkili değiller. Bu 80'li yıllardaydı, 90'lı yıllara geldiğimizde kota uygulamaları ile birlikte kadına karşı şiddetle mücadele önem kazandı. Bence İspanya'daki kadın hareketleri farklı konuların mücadelesini birlikte yapma konusunda başarılı. 1980'lerde kadının işgücüne katılması, 90'larda kadına karşı şiddet ve kota uygulamaları kadın hareketinde ağırlıkla gündemdeydi. Kota uygulamaları genel olarak kadın nüfusuna yarar sağlamış mıdır? Bunun cevabı biraz karışık ama 1-2 dakika ile özetlemek gerekirse evet fayda sağlamıştır. İspanya'da siyasi elit artık sadece erkeklerden oluşmamaktadır, kadınlar da yer almaktadır. Artık siyasi elit şiddet, iş-özel hayat

dengesi gibi kadınları ilgilendiren konulara daha duyarlı. Evet, artık siyasi elit çok farklı konuları tartışmakta. Siyasi elitin % 96'sı erkek olsaydı, kadınlara karşı şiddetten konuşmak, aile ile iş yaşamını dengelemekten bahsetmek neredeyse imkânsız olurdu. Evet, siyasetin kadınlaştırılması sıradan bir kadının hayatına yarar getirmiştir.

Soru: Benim sorum Prof. Dr. Drude Dahlerup'a. Kendisi dünyada halen erkekler kulübü anlayışının devam ettiğinden bahsetti. Yapılan çalışmalar, akıl ve mantık kota sisteminin olması gerektiğini söylüyor. Modern ülkelerin deneyimleri de, kadınların haklarını baskı grupları oluşturarak aldıklarını gösteriyor. Prof. Dr. Dahlerup dedi ki, "Bu konuda kadınları suçlamayın." Bizim gibi ülkelerde de bir türlü gelişme sağlanamıyor. Sanki imkânsız gibi. Kota sistemi konya dahi bir başarıya ulaşamayacağı kanısında herkes. Ben bu suçlamada acaba suçun % 50 kadın ve % 50 erkek arasında paylaşılması gerektiğini düşünmüyor musunuz diye soruyorum. Çünkü kadınların da acaba ilgi alanlarını ve alışkanlıklarını değiştirmeleri gerekmiyor mu?

Prof. Dr. Drude Dablerup: Evet, belirli bir noktaya kadar kadınların daha cesaretli olması gerektiğine inanıyorum. Nasıl baskı kurulması gerektiğini kızlarımıza öğretmeliyiz. Fakat aynı zamanda kurumların da nasıl çalıştıklarına bakmak gerekiyor. Kadınların önüne engel çıkaran kurumları kontrol edenleri suçlamalısınız ve bunlar da genelde erkekler. Bence bu erkek ya da kadın sorunu değil sorun bu kurumların yetenekli kadınları neden içlerine almadıkları. Bu kurumun veya firmanın sorunudur. Neden biz daha çok sayıda yetenekli kadını almıyoruz? Kurumların uygulamalarına ve katılım modellerine bakarak bir teşhiste bulunabilirsiniz.

Kadınları suçlamayın derken, ben dünyayı dolaştığımda görüyorum, dünyada kadınlar çok suçlanıyor. Evet, bu suçlamaların bazıları haklı, kadınlar da azize değil fakat bunun yanında çok haksız suçlamalar da var. Ben çok kısa süre önce Fas'ta, ciddi çalışmalar yürüten bir kadın kuruluşunun temsilcileri ile birlikteydim. Fas'ta % 30 kota uygulaması var fakat daha fazlasını istiyorlar. Bangladeş'teki sorunun aynısı orada da mevcut. Kadınlar parlamentoda, sadece kendilerine kota ile ayrılan koltuklar sayesinde temsil edilebiliyorlar fakat diğer koltuklar için aday gösterilmiyorlar. Konferansta kadınların kadınlara oy vermediği söylendi ve bir siyaset bilimci olarak bunu nasıl biliyorsunuz diye sordum ve sonra da ortalığı bir sessizlik kapladı çünkü Fas'ın sistemine göre kişilere değil partilere oy veriyorsunuz. Bu nedenle kadınların kadınlara oy vermemesi diye bir şey yok, bu bir efsane. Bu

durumda sorunun kadınların kadınlara oy vermemesi olduğunu söyleyemeyiz. Bu tüm dünyada kullanılan bir argüman, bunu defalarca duydum ama bu doğru değil. Eğer siz şahıslara değil partilere oy veriyorsanız, nasıl kadınların kadınlara oy vermediğini söyleyebilirsiniz? Ben her zaman şu soruyu soruyorum, bunu ispatlayabiliyor musunuz? Elinizde kanıt var mı, varsa bana gösterin. Fas'ta evet var size göndereceğiz dediler ama bana hiçbir şey gönderilmedi. Çünkü böyle bir şey yok. Kuveyt'te kadınlar kota uygulamalarına geçilmesini istiyorlar, Kuveytli kadınlar seçme hakkını 2005 yılında elde ettiler ve şimdi kota istiyorlar. Bir anda 100 sene ileriye gitmeyi arzuluyorlar. Onlar da kadınların kadınlara oy vermediğini söylediler, nereden biliyorsunuz dedim, bana kanıtlarınızı yollayın dedim ve hiçbir şey gelmedi. Yani kanıt yok. Kadınların kadınlara oy vermediği konusu tamamıyla kadınları asılsız şekilde suçlayan bir söylenti. Ben kurumları suçluyorum. Teşekkür ederim.

Av. Myriam Van Varenbergh: Müsaade ederseniz bende size Belçika hakkında bir şey söylemek istiyorum. Benim bir arkadaşım Belçika'nın en büyük ikinci bankasının CEO'su oldu. Ben ona şöyle bir öneride bulundum; "senin gibi CEO olan kadınları ve Belçika'nın liderlik eden kadınlarını bir araya getirelim. Böylelikle yaşlı "erkek ağı"na alternatif bir genç "kadın ağı" kuralım" dedim. Ve biz bunu gerçekleştirdik. Yılda 4 kez toplanıyoruz, bunun sponsorluğunu, herhangi bir ticari çıkar gütmenden, banka yapıyor. Biz bu kadınlara gelecek toplantıya sizin düzeyinizde ya da sizden daha üst bir pozisyonda olan bir arkadaşınızı getirin diyoruz. Sadece iki yıldır bir araya geliyoruz ama medya bizi tanıyor, kadın konuları daha görünür oldu. Siyasi partiler bize gelip ele aldığımız ana sorunların neler olduğunu soruyor. Böyle bir yapılanma erkekler kulübü ile ilgili şikâyetlere bir tepki olabilir. Bence kadınlar mücadele ederken kendi yöntemleriyle tepki vermeliler. Tabii bu kadınlar için, sadece en üst kademelerde olan kadınlar diyebilirsiniz ama bir yerden başlamak lazım. En üst kademedeki bu kadınlar öncelikle diğerleri için iyi bir örnek ve ikinci olarak her gün yaşadıkları deneyimlerinden dolayı ne ile uğraştıklarını çok iyi biliyorlar ve bu nedenle siyasi çevrelere cevap verebiliyorlar. Üçüncü olarak, profesyonel kulübün bir üyesi olmaktansa kendi düzeylerindeki diğer kadınlarla bir araya geldikleri için çok rahatlar. Çünkü hepsinin karşılaştıkları sorunlar birbirine benziyor. Sayın Valiente'nin belirtmiş olduğu gibi iş-özel hayat arasındaki denge önemli, bu kadınların işleri dışında bu tür faaliyetlere düzenli olarak vakit ayıracakları zamanları yok. Yılda 4 kez bir araya geliyorlar, farklı sektörlerden kadınlarla görüş alış verişinde bulunuyorlar. Ve böyle bir oluşumun mali açıdan da hiçbir yükü yok, sadece yılda 4 defa toplanan bir grup için salon sağlayacak bir sponsor bulmanız gerekiyor!

Ethem Sancak: Konuşmacılara değerli fikirleri için çok teşekkür ediyoruz. Siz katılımcılara da teşekkür ediyoruz. Umut ediyorum ki, biz de en kısa zamanda İspanya ve diğer ülkeler gibi arzu ettiğimiz seviyeye çıkarız. Sistemi ve demokrasiyi buna göre ileriye götürürüz. Tabii bunun için kadınların çok çalışması ve benim gibi, Erkut Yücaoğlu gibi erkekleri de yanlarına alarak, bu mücadeleye atılmaları gerekiyor. Tüm konuşmacılara çok teşekkür ederiz.

O T U R U M
2

“TÜRKİYE’DE KADINLARIN
SİYASETTEKİ YERİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ İÇİN POLİTİKA
VE YÖNTEMLER”

Oturum Başkanı:
Dr. Erkut Yücaoğlu
MAP/Turkuaz Şirketler Grup Başkanı

Dr. İmren Aykut
Çevre, Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı (ÇESAV)
Yönetim Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Binnaz Toprak
Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı

Av. Hülya Gülbahar
Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) Başkanı

Gülseren Onanç
Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) Başkanı

Hülya Koçyiğit
Sinema Sanatçısı

Erkut Yücaoglu: Sayın konuklar, “Kadının Siyasetteki Yerinin Güçlendirilmesi Konferansı”nın ikinci oturumuna hoş geldiniz. Bu bölümde, Türkiye’de kadınların siyasetteki yerinin güçlendirilmesi için üretilmesi gereken politika ve yöntemler üzerine tartışacağız. Öncelikle, bizlerle bu oturumumuzda birlikte olacak olan ilk misafirimizi kısaca tanıtmak istiyorum.

Dr. İmren Aykut, akademik eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’nde tamamlamıştır. Uzmanlık alanları endüstri ilişkileri, çalışma ekonomisi ve iş hukukudur. Dr. Aykut, 1987 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin 46. Hükümeti olan II. Özal Kabinesi’nde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olarak göreve getirilmiştir. 47. Hükümet döneminde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı, 48. ve 53. Hükümetler döneminde Kadınlar, Çocuklar, Yaşlılar, Sakatlar ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı, 55. Hükümet döneminde ise Çevre Bakanı olarak görev almıştır. 1983 yılında İspanya Kralı Majeste Juan Carlos tarafından “Isabel La Católica” ve “Şövalyelik” unvanı verilen Dr. Aykut, birçok ödüle sahiptir. Halen Çevre, Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı (ÇESAV)’nın kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanı’dır. Çevre, eğitim ve sağlık sorunlarının çözümüne yönelik pek çok projeyi yönetmektedir. Buyurun efendim.

Dr. İmren Aykut: Sabahki oturumda misafirlerimizi dinledik. Onların ülkelerindeki uygulamaları gördük ve tabii acı gerçeği bir kere daha gördük ki, biz en geride kalmış ülkelere birisiyiz. Bizim parlamentodaki temsil oranımız aslında % 4.36. Rakamları küsuratları tamamlayarak yüksek çıkarıyoruz. Bence rakam neyse o söylenmeli.

Biliyorsunuz, bizde kadının statüsünü değiştirme, yükseltme, düzeltme hareketleri Tanzimat’la başlamıştır. II. Meşrutiyet döneminde aydın kesim, kadınların daha fazla sosyal hayatın içinde olmaları gerektiğine dair fikirler beyan etmişler. Bu konuda birtakım tartışmalar olmuş, fakat o dönemde herhangi bir gelişme sağlanamamıştır. Ancak o tartışmaların, Cumhuriyet döneminde kadının statüsünü yükseltmeye yönelik reformlar ve kararların alt yapısını oluşturmada çok önemli olduğunu burada vurgulamak istiyorum. Tabii bizim kadın haklarımız, hem medeni kanun açısından sivil haklar hem de siyasi haklar bakımından, sonsuz şükran duyguları taşıdığımız ulu önder Atatürk’ün sayesinde kazanılmıştır. Türk kadını her şeyini ona borçludur.

O döneme bu konular açısından baktığımızda, ilk önemli ve çarpıcı reform 3 Mart 1924 tarihinde eğitimin birleştirilmesi amacıyla yapılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'dur. Bu kanun Türk sosyal hayatında fevkalade önem taşımaktadır. Bu yasayı sık sık tekrar edeceğiz. 17 Şubat 1926'da Türk Medeni Kanunu kabul edilmiş ve kadınlar sivil haklarına kavuşmuşlardır. 3 Nisan 1930'da ilk defa belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı elde edilmiştir. 26 Ekim 1933 tarihinde de köylerde muhtar ve ihtiyar heyetine seçme ve seçilme hakkı elde edilmiştir. Bu aşamalardan sonra ve 5 Aralık 1934 yılında Anayasa'da yapılan bir değişiklikle kadınlar artık parlamento için seçme ve seçilme haklarına kavuşmuştur.

Ben 25 seneden beri hep aynı sözleri söylerim. Bunu bir kere daha üzümlere tekrar ediyorum. 5 Aralık tarihinin, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim kadar önemli olduğunu bugüne dek kavrayamadık. 5 Aralık sadece Türk kadınının seçme ve seçilme hakkını elde ettiği tarih değil, aynı zamanda Türkiye'nin demokrasiye adım attığı bir tarihtir. Onun için 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ne kadar coşkulu kutlanıyorsa, 5 Aralık'ın da aynı coşkuyla kutlanması gerekmektedir. O tarihe kadar Türkiye cumhuriyet rejimiyle yönetiliyordu ama demokrasi yoktu. Çünkü 5 Aralık 1934 tarihine kadar Türkiye'de erkekler aday olabiliyor ve erkekler onları seçiyordu. Erkek erkeğe bir yönetimdi.

O sebeptendir ki Türkiye'de demokrasiye inandığını söyleyen, demokrasinin savunuculuğunu yapan herkesin 5 Aralık tarihinin gerçek anlamını beyninde ve yüreğinde hissetmesi lazım. 5 Aralık'ın böyle 3-5 kadının bir araya gelip, kadın hakları gününün kutlanması şeklinde geçirilmemesi gerekiyor. Geçtiğimiz 5 Aralık tarihinde basında bir tek yazı çıkmamıştır. Ben o kadar duyarlıyım ki bu konuda, o gün özellikle bütün gazeteleri alır ve bakarım. Köşe yazarlarından yazan var mı? Geçen seneye kadar iyi kötü bir şeyler yazarlardı. Bunlardan yıllardır hep acı duydum. İster kadın, ister erkek, bu durum demokrasiyi anlamadığımızın, demokratik düşünmeyi ve davranmayı bilmediğimiz de bir örneğidir. Çünkü 5 Aralık Türk toplumu için çok önemli bir tarihtir. Bunu kadın hakları olayına indirgemeyelim, bu bir demokrasi olayıdır. Biz o tarihten itibaren seçmeye ve seçilmeye başladık. Onun için çok önemli olduğunu burada bir kere daha vurgulayarak, 5 Aralık'ın, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı gibi coşkulu ve çok değişik etkinliklerle kutlanması için bütün kuruluşları girişimde bulunmaya davet ediyorum. Çünkü o zaman demokrasiyi daha çok öğrenmeye başlayacağız.

Biz seçme ve seçilme deyince, dikkatlerimizi tamamıyla parlamentoya çevirmişiz. Halbuki yerel yönetimler var. Üstelik de bunlar demokrasi açısından çok daha önemli kuruluşlardır çünkü yerel düzeyde hizmetlerin nitelikli bir şekilde verilmesi görevini üstlenirler. Belediye başkanlığını, belediye meclis üyeliklerini ve il genel meclisi üyeliklerini fevkalade önemsediyimi söylemek istiyorum. **Kadınların dikkatlerini yerel yönetimlere çevirmelerini ve mutlaka buraya girmek için ısrar etmelerini istiyorum. Çünkü orası adeta bir demokrasi okuludur.** Orada nasıl konuşulacak, nasıl davranılacak, nasıl söz alınacak, halkla ilişkiler, halka yakınlık nedir, halkın sorunlarına nasıl bakılacak, bu sorunlara nasıl çözüm üretilen öğrenebilirsiniz. Bütün bunların yapıldığı yerler olarak yerel yönetimler kadınlarımızın siyasi eğitiminin de bir başlangıcı olacaktır.

Şimdi parlamentoya sürekli olarak “paraşütle” gelme olayı var. Hiçbir gün bir siyasi partinin kapısından içeri adım atmamış veya bir siyasi partinin ilçe binasının önünden geçmemiş aday var ve parlamentoya gideceğim diyor. Peki, bu nasıl oluyor? Geliyor, seçiliyor. Özür dileyerek söyleyeyim, ben tam beş dönem aralıksız olarak parlamenterlik yaptım. Türkiye’de sadece iki kadın bu kadar uzun parlamenterlik yaptı. Bir tanesi de Işıl Saygın’dır. CHP’den iki arkadaşımız, Oya Araslı ve Birgen Keleş de birden çok dönemde parlamenterlik yaptılar. Oya Araslı çok nitelikli bir anayasa profesörüdür. Siyasi tabanı olsun olmasın ona çok ihtiyaç vardır. Birgen Keleş çok iyi bir ekonomist ve çok iyi bir bütçe uzmanıdır. Öylesi hakikaten bulunmaz. Onlar bahsettiğim bu sıfatlarıyla bu kadar uzun süre parlamenterlik yaptılar. Biz de tabandan politikaya başlamış iki kadınızdır. Tırnaklarımızla kazıyarak çıktık. Işıl Saygın bir ilçenin belediye başkanlığı ile işe başlamıştır. Ben ise, 19 yaşında sendikacılık ile başladım. Çok uzun yıllar hem işçi kanadında, hem de işveren kanadında sendikacılık yaptım. Bu her ne kadar belli bir kesime hitap eden bir alan ise de, politikanın bir alanıdır. Orada politik davranmak, politik kararların oluşmasına katkıda bulunmak, demokratik düşünmek, demokratik davranmak konularını yaşayarak öğreniyorsunuz. O zaman da tabii kalıcılığınız olabiliyor. Parlamentoya girmek kolay. Partinin genel başkanlığına bir şekilde nüfuz ederseniz, parlamentoya çok hızlı bir giriş yapabilirsiniz. Seçime bir ay kala aday olursunuz. Hatta 15 gün kala. Şu anda bile henüz girme şansınız var. Çünkü listeler kesinleşmedi. Bazı kişiler listeden düşürülüyor. Hemen sizi koyarlar ve 23 Temmuz günü parlamentodasınız. Bunlar mümkün. Ama o zaman da ertesi seçim yoksunuz. Rüzgâr gibi gelinip, rüzgâr gibi gidiliyor. Kalıcı olabilmek kolay değil. Bu da birtakım tecrübeleri gerekli kıyor. Benim yerel yönetimler üzerinde çok durmamın sebebi budur.

Elimizde bir fırsat var hanımefendiler. Önümüzdeki 1–1.5 sene içinde yerel seçim var. Biz bugünden itibaren bütün dikkatlerimizi bu yerel seçimde sayımızı çoğaltmak ve kadın belediye başkanları çıkarmak için harcarsak, hemen yeni politikalar ve stratejiler geliştirirsek orada bir netice alabiliriz diye düşünüyorum. 1930'da belediye meclislerine seçme ve seçilme kanunu çıktı. Tam 74 yıl geçti. Şu drama bakın. 74 yılda 17.456 tane belediye başkanı seçmişiz. Bunların içinden il belediye başkanı olarak 4 tane kadın seçmişiz. Bir tanesi 1950'de Mersin'den seçilen Müfide İlhan. İkincisi, ondan çok uzun yıllar sonra İzmit'te Leyla Atakan. Daha sonra Hatay'da İris Şentürk. En son Tunceli'de Songül Akdil. Şu ana kadar yüzlerce kadını il belediye başkanı seçmeliydik. Belediye meclis üyeliklerine gelince, 34.500 belediye meclis üyesi seçmişiz 2002'de. Bunlardan sadece 834 tanesi kadın meclis üyesi; oranı % 2.4. İl genel meclisine geliyorum; 2002'de 3.208 il genel meclisi üyesi seçmişiz. Bunun içinde 58 tane kadın var, oranımız % 1.8, 20.000 mahalle muhtarı, 35.200 köy muhtarı ve 390.784 de köy ihtiyar heyeti seçilmiş. Bunların içinde kaç tanesi kadın, bilemiyoruz.

Biz dikkatlerimizi parlamentoya seçilmekten yerel yönetimlerde seçilmeye doğru da döndürelim ve belediye meclislerine, il genel meclislerine çok sayıda kadının girmesi için çaba gösterelim.

Parlamentoya gelince, parlamentodaki durumu zaten sürekli olarak konuşuyoruz. % 4.36 oranındayız, kadınların ilk kez seçimlere katıldıkları 1935 yılından 2003 seçimlerine kadar 68 yıl geçmiş ve daha % 4.6'ya ulaşamamışız. Çok partili döneme girdikten sonra azalmış. Çok parti döneminde rekabet artınca, bu rekabetin sonucu % 0.61'e kadar düşmüşüz. Şu anda dünya parlamentolarında 44.207 milletvekili var. Bunun 7004'ü kadın. Dünya ortalaması bu. Biz dünya ortalamasının da dörtte biri seviyelerindeyiz.

Bakanlar kurulunda ne durumdayız? O da ayrıca bir dram. 1983'de kurulan 45. hükümette bir tek kadın kabinede yer alamamış. Kabineyi kurmak başbakanın yetkisindedir. Ona siz karışamazsınız. 46. hükümet yani ikinci Özal hükümetinde bendeniz bakan olma fırsatı elde ettim ve ilk defa Türk kadını kabinede yer almış oldu. Bundan dolayı tabii ki mutluyum. Onurlu bir görev. Ama benden önce bu görevi yapacak nitelikte pek çok kadın vardı. Ama bu görev onlara verilmedi.

Bir şeyi burada açıklamak istiyorum. Zaman zaman ilk kadın bakan kimdi diye tartışmalar olur. Acı bir şeyi söylemek istiyorum. Benim için söz konusu olan isim değil. İlk kadın bakan olarak kastedilen kişi darbe sırasında gelmiştir. Darbeyi meşrulaştırmak, darbe değerlerini topluma beğendirmek istiyorsak o zaman o kişileri öne çıkarmamız lazım. Eğer biz demokrasiyi savunuyorsak, o zaman halkın seçtiği kişidir o kişi ve Türkiye'nin demokrasi tarihinde de mutlaka o kişinin adı geçecektir. O bakımdan bunun düzeltilmesi lazım. Bütün basın senelerden beri bu şekilde yazarak, Türkiye'nin demokratik değerleri kavramasına mani olmuş oluyor. Burada esas olan demokrasidir. Onun için ödüller bile veriliyor. İnsan hayretler içinde kalıyor. Bu bir demokrasi ayıbıdır, demokrasi eksigidir. Bunun hiçbir zaman zikredilmemesi gerekir. Bir kadın var; gecekondularda, köylerde, kasabalarda oy alacağım diye, kendisini halka tanıtacağım, beğenileceğim diye paralıyor, inanılmaz fedakârlıklara katlanıyor. Bir tanesinde ise paşa gece telefon ediyor ve diyor ki, "sizi bakan yaptık, yarın gelin". Siz geliyorsunuz ve sonra biz de Türk halkı olarak her sene kendisine ödül veriyoruz. Arkadaşlar, bunu yapmayalım. Benim şahsımla ilgili değil. Bu demokrasiyle ilgili bir şey. Biz demokratik değerleri yüceltelim.

Şimdi geliyorum 22 Temmuz seçimlerine. Bu seçim öncesi kadınlara çok yer verilecek diye müthiş rüzgârlar estirildi. Zannettik ki listelerde % 60-70 oranlarında kadın aday gösterilecek. Yaratılan hava oydu. Kadınlar da heveslendiler ve ümitlendiler. Çok yüksek oranlarda kadın aday adayı oldu. Listelere baktığımızda; AKP 62 kadın, CHP 52 kadın, MHP 43 kadın, DP 55 kadın, ANAP 91 kadın ve GP 119 kadın aday listelerine koymuş. 764 tane bağımsız aday var. İlk defa Türkiye'de böyle bir şey oluyor ve bunların 42'si bağımsız kadın aday. AKP'nin 62 kadın aday koyması çok bir şey ifade etmiyor çünkü kadınların 20 veya 22'si seçilebilir konumdalar. CHP'ye bakıyoruz. 52 kadın aday koymuş. Orada da 12-15 arası bir rakam seçilebilir görünüyor. Eğer CHP beklenen oy artımını sağlayabilirse 15-16 olabilir. DP'ye bakıyoruz. 55 kadın koymuş ama ön sıralarda kadınlar pek yok. 8 veya 10 kadın seçilebilir yerde. Genç Parti barajı aşarsa onun da 8-10 civarında kadın aday seçilebilir yerde. Buna baktığımız zaman, **23 Temmuz günü parlamentoya 50 civarında kadının girme ihtimali görünüyor. Bunun oranı % 8-9. % 10'a çıkarsak ne olur? Hiçbir şey ifade etmez. Çünkü % 10 kadın oranıyla siz Meclis'te herhangi bir şey yapma şansına sahip değilsiniz. Yine lider size lütfederse bir şey yapabilirsiniz, aksi halde bir şey yapamazsınız. Parti örgütlerinde çalışmış, uğraşmış, orada zaman harcamış, öğrenmiş kimseler yine geri planda. Kadınların orada kalıcılığının olması için bir kök yaparak, bir taban yaparak gelmeleri gerekiyor. Bu orada sözünüzü**

geçirebilmenizin de bir unsurudur. Çünkü bir tabanınız varsa, lider sizin taleplerinize çok fazla sırtını çeviremez. Çünkü sizin bir seçmen kitleniz vardır.

Önümüzdeki seçimler için fırsatımız artık gitmiştir. Ama belediye meclisleri için fırsatımız vardır. Eğer orada yine başarısız olursak kusura bakmayalım kendi kusurumuzdan olmuş olacak. Şimdiden belediye meclisine hazırlık yapalım.

Ben akademik konuşmuyorum. Uygulamanın içinden gelen bir kişi olarak deneyimlerimi sizinle paylaşıyorum. Sorular kısmında da size yaşadığım birtakım iyi ve kötü tecrübelerimi aktarmak isteyeceğim. Çok teşekkür ederim.

Yorum: Sayın bakanımıza şimdiye kadar söylenmeyen bir konuda bilgi vermek isterim. 1963 yılı seçimlerine kadar il genel meclisi üyesi kadınlar da hep atamayla gelmişti. 1963 yerel seçimlerinde Balıkesir’de, ben Yurdusev Arığ olarak, liste başı seçimle il genel meclisi üyesi oldum. Ankara’da CHP’den Handan Şemin il genel meclisi üyesi seçildi. İkimiz il genel meclis üyeleri birliğinin onursal iki kadın üyesiyiz. Bizden sonra yol açıldı ve il genel meclisi üyesi hanımlar da az da olsa seçilmeye başladılar. Bu bilgiyi arz etmeyi boynunun borcu olarak bildim. Sayın bakanımın söylediği gibi, emek çok ama sıra meyve alınmasına geldiği zaman kadın hep itilmiştir. Saygılarımızla.

Erkut Yücaoğlu: Biz de teşekkür ederiz. Şimdi sözü Sayın Prof. Dr. Binnaz Toprak’a vereceğim. 1976 yılından beri Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde öğretim üyesidir ve halen bölüm başkanlığını yapmaktadır. Türkiye’de laiklik ve siyasal İslam konularında birçok çalışması bulunan Sayın Toprak’ın yayınları arasında “Türkiye’de İslam ve Politik Gelişme”, Ali Çarkoğlu ile birlikte yayımladıkları “Türkiye’de Din, Toplum, Siyaset” ve “Değişen Türkiye’de Din, Toplum, Siyaset”, Ersin Kalaycıoğlu ile birlikte yayımladıkları “İş Yaşamı, Üst Yönetim ve Siyasette Kadın” çalışmaları vardır. Son yayımladığı makaleler arasında Turkish Studies dergisinin Haziran 2005 sayısındaki “Türkiye’de İslam ve Demokrasi” (Islam and Democracy in Turkey) başlıklı makalesi ile New Perspectives on Turkey dergisinin güz 2006 sayısındaki “Ekonomik Gelişme Kültürel Değişime Karşı: Japonya ve Türkiye’de Modernleşme Projeleri” (Economic Development versus Cultural Transformation: Projects of Modernity in Japan and Turkey) başlıklı makalesi yer almaktadır.

Prof. Dr. Binnaz Toprak: Çok teşekkürler. Ben kadın kotası üzerine konuşacaktım ama sabah o kadar çok konuşuldu ki, oraları atlayıp birkaç farklı şey söylemeye çalışacağım.

Önce iki rakamla başlayayım. Bugün Türkiye’de kadın akademisyenlerin oranı % 35. Bu AB’deki en yüksek oran. Başka hiçbir ülkede kadın akademisyenlerin oranı % 35’e varmıyor. Meclis’te ise, sabahtan beri duyuyoruz, % 4.36. Bunu dünyanın neresinde söylerseniz söyleyin, “durun sizin bir hatanız var, bu rakamlardan birinden biri yanlış” derler. Çünkü % 35 kadın akademisyen olan bir ülkede % 4 gibi bir kadın milletvekili oranı olması bir anormalliği gösteriyor. Yani burada bir problem olduğunu gösteriyor. Bu problemi açıklamak için siyasetçiler yıllardan beri “kadınlar ilgilenmiyorlar, siyasetle uğraşmıyorlar, tabandan çalışmıyorlar. Onun için de siyasette kadın yok” diyorlar. Bunun doğru olmadığını Ersin Kalaycıoğlu ile birlikte saptadık. Türkiye’yi temsil niteliğine sahip bir örneklem kullandık. Bu konuda birçok soru sorduk. Mesela, “Siyasetle ilgileniyor musunuz?” sorusuna kadınların % 19’u, erkeklerin de % 34’ü “evet” dedi. Bu tablodan çıkaracağımız sonuç, aslında Türkiye’de siyasete ilginin ne erkekler, ne de kadınlar arasında çok da fazla olmadığı ama erkeklerin kadınlara göre iki katından biraz daha az oran ile daha fazla siyasetle ilgilendikleridir.

Siyasete ilgi, meclisteki kadın erkek oranını belirleyecek tek faktör olsaydı, o zaman her iki erkek milletvekilinin karşısında bir kadın milletvekilinin çıkması gerekirdi. Hâlbuki biz bunun böyle olmadığını biliyoruz. Üstelik siyasete girmeyi düşünebileceğini ya da teklif gelirse kabul edeceğini ya da siyasi partilerde çalışacağını söyleyen kadınların oranı biraz önce size verdiğim % 19’dan çok daha yüksek. Mesela, yine bu ankette eğer bir siyasi parti size belediye başkanlığı için adaylık önerse kabul eder miydiniz diye sorduk; kadınların % 43’ü, erkeklerin % 49’u “evet kabul ederdim” dedi. Belediye meclisi üyeliği için kadınların % 42’si, erkeklerin % 50’si, büyükşehir belediye başkanlığı için kadınların % 39’u, erkeklerin % 45’i, büyükşehir belediye meclisi üyeliği için erkeklerin % 39’u, kadınların % 48’i, milletvekilliği için ise kadınların % 42’si, erkeklerin % 50’si “evet” demiştir. Kadınların % 34’ü “evet, ben siyasal partiye üye olmak isterim” dedi. Bu tabloda önemli rakamlar var. Siyasete ilgi duyan ve fırsat bulduğunda girmek istediğini söyleyen % 40’lara, % 48’lere varan bir kitle var.

Gene bu ankette mesela 2002 seçimlerinde meclise giren kadın milletvekillerinin sayısı yeterli mi diye sorduk. Halkın % 79’u buna “hayır” dedi. Eğer sizin görüşlerinize ters düş-

meyen bir parti çok sayıda kadın aday gösterecek olursa oy vermeyi düşündüğünüz parti yerine öbür partiye, çok sayıda kadın aday gösteren partiye, oy verir miydiniz sorusuna Türkiye genelinde % 43 “evet” dendi. Kadınların % 48’i “evet” dedi. Araştırmamız 2004 yılında yayımlandı. Hatta Meclis’te de bunu sunduk. İki tane erkek milletvekili, beş tane de kadın milletvekili geldi. Zaten kimse ilgilenmedi. Gene halkın % 73’ü siyasal partilerin kadınların siyasete girmesi konusunda, yeterince çaba göstermediği kanaatinde. Neden kadınlar az sayıda diye sorduğumuzda, çünkü kadınlara fırsat tanınmıyor diyorlar. Meclis’te kadınların sayısı çok olsa bu durum kadınların sorunlarının çözümüne yardımcı olur muydu dediğimizde, % 23’ü “çok şey değişir”, % 49’sı ise “bir miktar değişiklik olur” dedi. Kota sorununu da sorduk, toplamın % 75’i, kadınların ise % 81’i kotayı destekledi. Geri kalanlar da desteklemiyor zannetmeyin çünkü desteklemeyenler içinde “bilmiyorum” diyenler de var.

Ben bu sorunun aslında parti liderlerinin iyi niyetiyle halledilebileceğini düşünüyorum. Mesela, Norveç İşçi Partisi, kota uygulamasının başlamasının ardından ancak üç seçim geçtikten sonra kadın aday gösterebilmiş. Çünkü orada da erkek aday yerine listeye kadın aday koymak sorun olmuş. Bugünlerde oluşturulan listelerde de buna tanık oluyoruz. Erkekler arasında o kadar muazzam bir rekabet var ki, o listelerin tepelerine girmek için küskünlükler, parti değiştirmeler vs. gözlemleniyor. Öğle yemeğinde CHP’den aktif bir hanım arkadaşla konuşuyorduk. Ben CHP’yi bu açıdan eleştirdim. Bana, “ama biz Meclis’e kota teklifi götürdük, AKP reddetti” dedi. Affedersiniz ama bu hiçbir şey ifade etmiyor dedim. Çünkü muhalefetteyken iktidarı sıkıştırmak için istediğiniz kadar önerge verebilirsiniz. Niye CHP kendi partisi içinde kota koymuyor. Buna engel mi var? Bunun için Meclis’ten bir kanun mu geçmesi gerekiyor? Dolayısıyla, ciddiye alınacak bir argüman değil. Hiçbir parti lideri de erkeklerin yerine kadın aday koymaya cesaret edemiyor, edemez de. Bu seçimde de bunu görüyoruz. Mevcut oran artarsa ancak % 7’ye ulaşabilecek.

Çarenin kotada olduğunu düşünüyorum. Kota deyince, eşitliğe aykırı deniliyor. Niye eşitliğe aykırı değil? Mesela, Fransa’da, Belçika’da başka yerlerde de “parite” deniliyor. AB’ye üye devletler kadın erkek eşitliğini uygulamayı, burada uygulamayı vurguluyorum, sağlamak zorunda. **Çünkü parite şu demek: Eşit fırsat yerine, sonuçlarda eşitlik.** Kadın kotasında belki “pozitif ayrımcılık” lafı işleri karıştırdı. Aslında ayrımcılık değil, eşitliği sağlamak adına alınan tedbirler kastediliyor. Bu tartışmaya çok uzun boylu girmeyeceğim. Kotaların “kadın kotaları” yerine “cinsiyet kotaları” olarak uygulanmasının Tür-

kiye açısından psikolojik olarak daha uygun olacağını düşünüyorum. Çünkü “cinsiyet kotası”nda sadece kadın kotası koymuyorsunuz. Her iki cinsde de kota koyuyorsunuz. Mesela, diyorsunuz ki herhangi bir partinin milletvekillerinin toplamı, bir cins için % 60’dan fazla, % 40’dan az olamaz. Tabii bunun en ideali % 50 olanı.

Bir de, kotanın müeyyidesi yoksa yürümez meselesi var. Bu sabah da bahsedildi. Bugün dünyanın hangi ülkesine bakarsanız bakın büyük çoğunluğunda kota uygulanıyor. **Kota olmayan ülkeler arasında hiç ismini duymadığınız birtakım ülkeler bulunuyor.** Mesela Anguilla, Aruba, Belize, Benin, Comoros, Nauro veya bazı Müslüman ülkeler. Müslüman olup kota uygulayan ülke de çok ve kadınların siyasete katılım oranları bizden daha yüksek. Ama Kuzey Kıbrıs, tabii ki biz, Azerbaycan, İran, Yemen, Türkmenistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Nijerya, Libya, Suudi Arabistan, Katar gibi ülkelerde kota yok. ABD, Rus Federasyonu bir de Yeni Zelanda kota uygulamıyor. Geri kalan bütün ülkelerde, Batı Avrupa ülkeleri dâhil olmak üzere, kota var.

Son olarak şunu ifade etmek istiyorum, bence buradaki sorun Türkiye’de uzun yıllardır Cumhuriyet’in ilk yıllarından beri bu meselenin unutulmuş olmasıdır. Cumhuriyet kadınlara her türlü hakkı hukuku verdi ve ne siyasiler, ne de kamuoyu bu meseleyle ilgilendi. Yani kadının statüsünü sadece siyasette değil, ama genel olarak güçlendirmek için Türkiye’de o gün bugündür çok az şey yapıldığını düşünüyorum. Onun için de o tarihin kutlanması mı yoksa yasının mı tutulması gerekir ondan da emin değilim. Kadın sorununun tartışıldığı her yerde sadece ve sadece kadınlar var. Üstelik de bugüne kadar erkekler konuyla ilgilenmedikleri gibi, büyük ölçüde de küçümsediler.

Siyaset alanı özellikle erkeklere mahsus olarak görülüyor. Kadın milletvekili vitrin olarak görülüyor. Kadınlar bunu hak etmelidir deniyor ama nasıl edecekler? **Partilerin kadın örgütlerinde yüzlerce kadın deli gibi çalışıyor. Ama parti listelerinde yoklar. Sembolik olarak bile yoklar. Ben iki yıl önce bir gazeteye yazı yazmıştım, 23 Nisan töreni ile ilgili. Cumhurbaşkanlığı makamına çocukları oturtuyorlar, erkek. Başbakan erkek. Bakan erkek. O törende kız çocukları erkek arkadaşlarının yüzüne hayranlıkla bakıyorlar.** Hayal bile edemiyorlar. O çocuklar 50 yıl sonra da o makamlara gelemeyeceklerini daha şu kadar yaşta öğreniyorlar.

Son sözüm, ben bunun için ciddi bir kampanya yapılması gerektiğini düşünüyorum. Sadece siyasette değil kadınların her alanda; eğitimde, çalışma yaşamında, yönetimin üst kademelerinde de güçlendirilmesi için. İş dünyasında da bu böyle. Türkiye’de üst yönetimde de kadın yok. Özetle, bizim bu tabloyla AB’ye de girebilmemize imkân ve ihtimal yok. Ben bizim kendi kendimize reform yapmamızdan ümidi kesmiş vaziyetteyim. Teşekkür ederim.

Erkut Yücaoğlu: Teşekkür ederiz. Şimdi sözü Sayın Av. Hülya Gülbahar’a veriyorum. Kendileri lisans eğitimini 9 Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde tamamladılar. Kadın Bülteni ve Kadın Postası dergilerinin kurucularından ve yazarlarındandır. 1978 yılından beri kadın hareketinde aktif olarak çalışmaktadır. Mart Kadın Platformu’nun ve İstanbul Bağımsız Kadın İnisiyatifi’nin kurucu üyesidir. 1994-2004 yılları arasında Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın gönüllü avukatlığını yapmıştır. Sayın Gülbahar, Kadın Kurultayı Mail Grubu, Kadınların Medya İzleme Grubu (MEDİZ) ve Kadın Emeği ve İstihdamı kurucu üyesi, Kadın Eserleri Kütüphanesi Bilgi Merkezi Vakfı genel kurul üyesi, Kadınlarla Dayanışma Vakfı, Türk Parlamenterler Birliği Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu, İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi üyesi olarak bütün bu grupların çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. Medeni Kanun Kadın Platformu’yla Türk Ceza Kanunu Kadın Platformu’nun kurucu üyelerinden ve 2005’ten beri Açık Radyo’da yayınlanan “Hikayenin Kadın Hali” programının hazırlayıcılarından biridir. 27 Mayıs 2007’den bu yana da KA-DER Genel Başkanlığı’nı yürütmektedir.

Av. Hülya Gülbahar: Teşekkür ederim. Ben ne diyeceğimi bilemiyorum aslında. Prof. Dr. Binnaz Toprak da tabloyu o kadar güzel ortaya koydu ki, nereden başlayayım bilemiyorum. Kadına yönelik şiddetle ilgili yasaların çıkartılması, Medeni Kanun, Türk Ceza Kanunu gibi temel konularda hep birlikte çalıştık, bugünlere kadar geldik. On yıldır KA-DER, kadın adayların desteklenmesi ve kota uygulamaları için çalışıyor. Ama biz kadınlar olarak, bizi durduran şiddet ve kuşatan yasalar ortamında, kota için ve karar mekanizmalarında kadınların yer alması için Medeni Kanun’da olduğu gibi, Türk Ceza Kanunu’nda olduğu gibi hak ettiğimizi alıncaya kadar birlikte çalışma noktasına ancak şimdi gelebildik.

Bu geldiğimiz noktada, bütün Türkiye kamuoyunun hatta dünya kamuoyunun yakından izlediği gibi, büyük hazırlıklar yaptık. Çok ciddi bir kampanya ile kamuoyunun önüne çıktık ve bıyıklar taktık, kravatlar taktık ve bütün Türkiye’ye sorduk “Meclise girmek için er-

kek olmak şart mı?” diye. Kampanyamız kamuoyundan ve medyadan inanılmaz bir destek gördü. Geçtiğimiz pazartesi günü aday listeleri açıklandığında cevabımızı aldık. Evet şart. Sorumuz son derece netti. Aldığımız cevap da son derece açık ve net oldu; “Türkiye Bıyık Millet Meclisi”ne girmek için erkek olmanız gerekiyor. Bu kadar başarılı bir kampanyadan sonra Meclisteki kadın sayısınının 24’den 34’e çıkması neyi değiştirecek? Aldığımız “evet, şart” cevabı Türkiye’deki erkek egemenliğinin ne kadar sağlam bir kale olduğunu, orada en küçük bir aşınmaya, en küçük bir deliğe asla ve asla izin vermeyeceklerini bize son derece açık bir şekilde göstermiş durumda. Çok fazla söyleyecek sözüm var bu konuda ama kısa kesmek istiyorum. Gerçekten biraz da öfkeli bir ruh hali içerisindeyiz. Daha çıkamadık biz bu ruh halinden. Bize “evet, bıyıklı olmak şart, erkek olmak şart” dediler. Bu cevabın içerisinde en net mesajlardan bir tanesi bu seçimlerde rekor sayıda kadın aday adayı varken, bizzat kadın hareketi içinden gelen, kadınlarla beraber çalışmış ya da partilerin kendi kadın kolları içinde çalışmış yani kadın hareketinin ve feminizmin etkisiyle kafaları bağımsız çalışmaya başlamış kadınların, istisnalar hariç, aday gösterilmemesiydi.

Gerçekten bu kadar çalışma, bu kadar kampanya yapılırken, Türkiye’deki kadın temsilinin bu kadar utanç verici olduğu bir noktada bunlara gözünü kapatarak, “Evet, sizi Meclis’e sokmayacağız. Özellikle de partilerin kadın kollarındaki kadınları sokmayacağız” demek son derece net ve güzel mesajdı bizim için. Biz de bu mesajı aldık, başımızın üstüne koyduk. Çalışmalarımızı bundan sonra buna göre hazırlayacağız. Bizim için çok yararlı bir mesaj oldu. Bugün, Genç Parti’den CHP’ye AKP’ye kadar, partilerdeki kadınlar, özellikle kadın kollarında senelerdir emek veren kadınlar, şu ana kadar hissettikleri ama bu seçim döneminde ilk defa derinden kavradıkları bir şey için şimdiden çalışmaya başladılar. Bundan sonra bu kadınlar, o erkekleri seçtirmek için çalışmayacaklar. Kendilerini seçtirmek için, kendi arkadaşları için çalışmak gerektiğini senelerdir hissediyorlardı ama şimdi gördüler ki eğer erkekleri taşımak için en küçük bir emek harcarsalardı artık kendilerini ve kendi arkadaşlarını asla o meclislerde göremeyecekler. Bu hafta Mersin’den Elbistan’a kadar her partiden kadınlar bu öfke ile dolu. Bu hafta kadınların kararlılıklarını birbirine anlattıkları hafta oldu. Bu cevap o yüzden güzel bir cevaptı. Kafamızı iyice açmış oldu.

Çok az dile getirilen bir başka şeyi söylemek istiyorum. Şu bağımsız aday meselesi. Bir kere bu seçimlerde bağımsız aday sayısının artması nedeniyle Türkiye’de siyasi partilerin artık umut olmaktan çıktığını görüyoruz. Yani partili ya da partisiz, rekor sayıda bağımsız aday var. Bazı partilerin bağımsız aday çıkarması sistemin nasıl tıkanıp olduğunu gösteren bir ol-

gu. Ama aynı zamanda partiler dışında bağımsız aday olması da, Türkiye demokrasisi açısından ne kadar kritik bir noktada olduğumuzu, artık toplumun herhangi bir kesiminin herhangi bir siyasi partiden herhangi bir beklentisinin kalmadığının çok somut göstergesi. Bu bağımsız aday meselesinin çok ciddi irdelenmesi gerekiyor. Yerel seçimlere bırakamayız. Gündemimiz çok yoğun. Acilen siyasi partiler yasasının ve seçim yasasının değişmesi lazım. Bunlar değişmediği sürece bizim kadınlar ya da muktedir olmayan bütün kesimler olarak yerel seçimlerde ya da herhangi bir yerde herhangi bir umudumuz olamaz.

Seçimlerin gösterdiği, çok atlanan, bir noktayı da gündeme getirmek istiyorum. Türkiye’de, yetişkin her beş kadından bir tanesi okuma yazma bilmiyor diyoruz. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yetişkin iki kadından bir tanesi okuma yazma bilmiyor. Bağımsız adaylık konusunda tek oy pusulasında hiçbir sembol kullanılmasına izin verilmiyor. Trabzon’da da bağımsız milletvekilleri var, değişik kentlerde de. Sadece bir parti ya da bir kesime özgü bir sorun değil bu. Kadınların sorunlarına ne kadar duyarsız olduğunun tipik bir göstergesidir. Bu kadınların varlığını bile bile yani iki bölgede her iki kadından birinin, Türkiye çapında beş kadından birinin kendi istediği adayı seçebilme şansının olmadığını göre göre, yokmuş gibi davranarak, bu kadınların bırakınız seçilme, seçme hakkı bile elinden alınmış olunuyor.

Türkiye’de kadınların temsili konusu siyasi parti liderlerinin ya da yöneticilerinin iyi niyetine bırakılacak bir konu değil. Partilerin herhangi bir yaptırım olmayan tüzüklerine bırakılacak bir konu da değil. Çünkü tüzüklerinde kota olan partilerin yaptıklarını da gördük. **Anayasal, yasal kota, parite, fermuar sistemi, adına ne dersek diyelim, kadınların sadece TBMM’de değil, atamayla ya da seçimle gelen bütün karar ve yönetim mekanizmalarında eşit bir şekilde temsilini yasa zoruyla sağlayacak düzenlemeleri yapmakla bu meselenin çözümü mümkün olacaktır.** Yasal zorunluluk olmadığı sürece Türkiye’yi yöneten erkekler topluluğunu o koltuklardan kaldırma ihtimalimiz yoktur. Kota gelmediği sürece, eşit temsili sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmadığı sürece kadınların oralarda yer alabilmek için en küçük bir şansı ve umudu yok. Tabii buna ön seçim sistemini de eklemek gerekiyor. Bu durum yerel seçimlerde de kendi ayağımıza takılacak. Sonuçta, erkek egemenliğinin yönetme mekanizmalarını bir yasal zorunluluk olmadan hiçbir şekilde değiştiremeyeceğiz.

Buradaki en önemli konulardan bir tanesi, kadın sorununun demokrasi sorunu olduğudur. **Kadınların temsiline demokrasinin temel sorunlarından biri olduğunu anlamaz ve anlatamazsak bu konuda yapılacak bir şey yok.** Biz toplantılarda bu konuyla ilgilenen kadınlar olarak baş başa otururuz, bildiğimiz şeyleri birbirimize tekrar tekrar anlatmaya devam ederiz. Ama herhangi bir fark yaratmamız mümkün değil. Bu kampanya sırasında çok net bir şekilde gördüğümüz gibi, bundan böyle erkeklerin bulunduğu her mekanda, ülkedeki bütün kişi ve kurumlara çok net bir şekilde kadınların temsili ve sorunlarının çözümü meselesinin demokrasi meselesi olduğunu anlatmamız gerekiyor. Memleketin bütün sorunları üzerine erkeklerimiz her türlü fikri söylerken, konu sadece kadınlara geldiğinde orada bulunan kadına “sen de şimdi kadınların sorunlarından bahset” deyip, iki dakika konuşturup, sonra dönüp diğer ulvi ve derin meseleleri erkeklerle konuşmaya devam edeceksek, yapabileceğimiz hiçbir şey yok. Bu tablonun kesinlikle değişmesi lazım. Tersinden bir baskıyı kurmamız gerekiyor. **Erkekler, temsil makamındaki bütün erkekler, kadınların siyasette eşit bir şekilde yer alması konusunda ne düşünüyorlar? Anlatsınlar, bizim de kadın hareketi dâhil, ülkenin gündemindeki diğer yakıcı sorunlar konusunda ne düşündüğümüzü söyleyebilme fırsatımız olsun.** Bir milat çekip, bundan sonra bulunduğumuz her alanda bunun baskısını kurmamız gerekiyor diye düşünüyorum. Son seçimlerde, adayların açıklanması sürecinde KA-DER’li kadınlar olarak gördüğümüz temel konulardan bir tanesi de bu. Genel politikaları anlatmak için beş kişi çağırılıp üç dakikalık söz hakkı verilerek, kadınlar ne düşünüyor onu da siz anlatın deniyor, biz de orada eşantiyon olarak oturmaya devam ediyoruz. Bunun tümünden değişmesi lazım.

Kadınların siyasette var olabilmesi ya da sorunlarının çözümü konusunda önündeki engeller nedir dediğinizde, en başta Türkiye’deki iktidarın, dünyanın en sağlam erkek egemen iktidarlarından biri olduğunu, aşılması en zor iktidarlardan biri olduğunu sürekli hesaba katmak gerekiyor. Ailedeki kadınlar üzerine kurulan bu iktidarın halka halka bütün topluma yayıldığını ve yönetim mekanizmalarında pekişmiş olduğunu, cumhuriyetin bütün tarihinin buna tanıklık ettiğini, meclisteki % 4.4 gibi oranların kadınları o mekanizmalardan uzak tutmak için göstermelik olarak var olduğunu görmek lazım. Erkek egemenliğindeki iktidar erkekler tarafından kurulmakta, yönetilmekte ve bu yönetim tarzından asla vazgeçmeyen siyasi partiler ile el ele pekiştirilmektedir.

Siyasi partilerin erkeklerin kurup yönettiği ve kadınları hizmet işlerine koşturmak dışında herhangi bir fonksiyona ulaştırmadıkları yapılar olduğunu düşünüyorum. Yerel meclis-

lerde kadınların varlığı çok önemli. Ama parti teşkilatlarındaki kadınların varlığı da çok önemli. İki tane rakam vereyim. AKP'nin şu anda 81 ilde kadın il başkanı sayısı 0, CHP'nin ise 3. Siz yerel teşkilatta yönetim kademesine çıkartmazsanız o kadınları, o teşkilat erkeklerin kurup yönettiği bir parti olarak kalmaya devam edecek demektir. Biz o mekanizmalar içinden ne il genel meclislerine, ne de belediye meclislerine herhangi bir şekilde geçip sıçrayabiliriz. Bu gerçeğin de bir şekilde değişmesi lazım.

Egemenlik altında kalmak, gerek siyasette, gerekse hayatın bütün alanlarında kendi sözümüzle var olabilmemizin önündeki en büyük engel. Ben bu engeli ayrıntılara dalmadan dört tane temel kritik konu ile özetliyorum. Bir tanesi para, ikincisi namus, üçüncüsü koltuk, dördüncüsü şiddet. Şiddet çok önemli bir nokta. Çünkü kadınlar kendi sözleriyle hayatta var olmak istedikleri her dakikada siyaset yapmak, sokağa çıkmak, istediği gibi giyinmek ya da emeğinin karşılığını istemek dahil her noktada şiddetle durduruluyorlar. Bu para – namus - koltuk üçgenindeki erkek egemenliğinin sacayaklarını kırabilmeye, itiraz etmeye dair her şey şiddetle durduruluyor. Dolayısıyla, biz bu şiddetle hep birlikte mücadele ettiğimiz sürece, şiddeti durdurabildiğimiz sürece siyasetteki kadının önü açılacaktır. Ne kadar bu şiddeti durdurabilirsek kadının önünü o kadar açacağız. Bunu durduramadığımız sürece imkânsız gibi bir şey. Kotayı da koysak imkânsız. Orayı dolduracak kadın bulamayacağız.

Son seçimlerde de gördük. İktidara oynayan iki partiden bir tanesinde kadınlardan 3.000 YTL, diğesinde ise 2.000 YTL para alındı. Paran kadar siyaset yap dediler. Biliyorlar Türkiye'de kadınların parasının olmadığını. Hiçbir pozitif önlem getirmeden “siz siyaset yapmayın” demiş oldular bize. Çok açık ve net tablolardan bir tanesiydi. Bir başka şeyi de gördük: Kadınların aday adaylığı konusunda küçük bir destek veren partiler de vardı. Örneğin, Genç Parti kadınlardan erkeklerden aldığından onda biri kadar ücret aldı, kadın başvuruları % 49 seviyesine ulaştı. Anavatan Partisi kadınlardan 500 YTL, erkeklerden ise 2.000 YTL aldı ve % 30 oranında kadın başvurusu elde edildi. Şunu görüyoruz ki kadınların siyasete atılması konusunda küçük bir ekonomik destek kadınların önünü ciddi bir şekilde açabiliyor. Bunlar resmi rakamlar. Bir de bunların dışında o listelere girebilmek için, o listelerde seçilebilir yerde olmak için, transfer ücreti olarak verilen 10 milyon dolarlardan bahsediliyor. Tabii ki siyaset parayla yapılıyor ve para için yapılan bir iş olduğu sürece de kadınların orada çok fazla şansı olmayacak.

Kadın programından bahsetmek istiyorum. 80'nin üzerinde kadın örgütü KA-DER ile beraber kadın siyaset programı hazırladı. Siyasi partilerin kadın programları yok. Ne yapmak istedikleri belli değil. Bu programda bütün bu anlattıklarımızı toparlayan en acil taleplerimize yer veriliyor. Biz buraya daha hayallerimizi yazmadık. Bunlar şu anda olmazsa olmaz dediğimiz, siyasi görüşü ne olursa olsun bütün partilerin uyması gereken acil, yakıcı taleplerimizi içeren bir program. Böyle bir program olmalı. Bu program çerçevesinde mutlaka "Büyük Millet Meclisi Eşitlik İzleme Grubu" gibi resmi bir mekanizma ve kadın konusu ile ilgilenen sivil toplum kuruluşlarının da katıldığı, onu denetleyecek kurullar oluşturulmalı. Kadına yönelik şiddetle ilgili devlet politikası oluşturmamızın zamanı geldi geçiyor. İlk seçimden sonra yapılması gereken en önemli şey kotanın anayasa ve yasalarda yer almasını sağlamak, siyasi partiler ve seçim yasasını değiştirmek ki yerel seçimlere kadar daha demokratik bir Türkiye için çalışmalar hızlandırılabilir, o fırsat yakalanabilir. Çok teşekkür ederim.

Erkut Yücaoglu: Teşekkür ederiz. Şimdi Gülseren Onanç bize hitap edecekler. Kendisi lisans eğitimini İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Mühendisliği Bölümü'nde yaptıktan sonra Michigan State Üniversitesi'nde de MBA eğitimi almıştır. KAGİDER Yönetim Kurulu Başkanı olan Sayın Onanç, ayrıca KAGİDER bünyesindeki AB Kadın Fonu ve Dış İlişkiler Komiteleri'nin de başkanlığını yürütmektedir. Ticket Turk Bilet Dağıtım Basın ve Ticaret A.Ş.'nin de kurucu ortağı olan bir iş kadınıdır. Buyurun.

Gülseren Onanç: Teşekkür ederim. Benden önceki çok değerli konuşmacılardan sonra söz almak gerçekten güç. Hele öğleden sonra dördüncü ve Hülya Koçyiğit'ten önceki konuşmacı olmak çok güç.

Öncelikle, KAGİDER'i çok kısa tanıtmak istiyorum. Türkiye Kadın Girişimciler Derneği 4 yıllık bir geçmişi olan ve Türkiye'de kadın girişimciliğini geliştirmek, girişimcilik kültürünü yaygınlaştırmak amacıyla kurulmuş bir dernektir. Dört yıllık serüvenimiz içinde gördük ki, eğer Türkiye'de önemli bir sorun teşkil eden cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldıramazsak, - bunların içinde siyasete katılım da var-, bizim misyonumuz olan girişimciliği yaygınlaştırmak da çok mümkün olmayacaktır. Biz de yeni yönetim kurulu dönemi içerisinde, kadının siyasete katılımının artırılması yönünde bir kampanya ve söylem geliştirdik. TÜSİAD'a bu konuyu gündeme getirdiği ve bizi davet ettiği için teşekkür etmek istiyorum.

Bu sabahki konuşmacılardan Stockholm Üniversitesi'nden Prof. Dahlerup kadının neden temsil edilemediği sorusunun cevabını bulmalıyız dedi. Temsil edilememesinin belki de en önemli nedenlerinden bir tanesi kadına sadece aile içerisinde biçilen anne ve eş rolü. Ben Piyale Madra'yı çok beğenirim. Binlerce sözcüğü çizgileriyle çok güzel ifade ettiği için ona gıpta ederim. Örneğin, şu an ekranda gördüğünüz karikatür Nisan ayının sonunda yayımlandı. Kız diyor ki "Ne demek eşit değiliz? Tabii ki eşitiz". Kız devam ediyor "Ben de insanım, sen de insansın. Aramızda hiçbir fark yok.". Çocuk biraz kızgın bir şekilde diyor ki "Bak almam seni ha". Bu aslında erkeğin bütün düşünce biçimini çok güzel özetleyen bir şey. Dünkü Radikal gazetesinde yine Piyale Madra tarafından bir karikatür yayımlanmış. Kız diyor ki "Evlenelim mi Orhan?". O da "Nasıl yani? Sen şimdi bana evlenme mi teklif ediyorsun?" diye soruyor. Kız "evet ne var bunda?" diyor. Çocuk da "Bu evlilik yürümez kızım" diyor. Burada erkek eğer kadın biraz cüretlenip, biraz haddini aşar ise, sonucunun çok da katlanılabilir olmadığını ve haddini bilmesi gerektiğini söylüyor. Böyle bir düşünce yapısının olduğu bir sistemde zaten hiçbir şekilde eşitliğin olmasını beklememek gerekir. Siyasi temsilde de eşitliğin olmayacağı zaten ortada.

Bu sabahki konuşmacıların da söylediği gibi kadınlar toplumsal kaynaklardan da eşit şekilde yararlanmıyor. Bunu sorgulamıştık biz iki yıl önce. Sayın Ali Babacan KAGİDER'e konuşmacı olarak gelmişti. Biz kendisine dedik ki "Sayın Babacan, kadının iş hayatındaki katılımı gittikçe düşüyor. Şu anda % 25 seviyelerinde. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?". Cevabı, "Çok iyi bir gelişme. Bu şunu gösteriyor. Ekonomik seviyemiz o kadar ilerliyor ki, artık erkekler eşlerini çalıştırmak zorunda değiller" oldu. Bunu biz kendi kulaklarımızla iki yıl önce duymuştuk. Bizi dehşete düşürmüştü. Bu biraz önce değindiğim muhafazakâr değerlerin, düşünce yapısının siyasetteki önemli bir yansımasıydı.

Bunun ötesinde siyasette neden kadın yoktur diye baktığımızda da, siyaset yaşamı içerisinde çok ciddi bir şekilde erkek değerlerinin, erkek koşullarının var olduğunu görüyoruz. Ben Dr. İmren Aykut'u dinlerken kendisinin beş seçim dönemi boyunca o kadar erkeğin arasında nasıl yaşamını devam ettirdiğini gerçekten hayretle karşıladım. Kendisine hayranlığım bir kez daha arttı. Çünkü hep erkekler, erkek gibi kadın isterler aralarında. Ama Dr. İmren Aykut hem kadınlığını koruyup, hem de onlar arasında bu kadar süre kalabilmişse gerçekten çok şey öğrenmek lazım kendisinden.

Karar mekanizmalarında olmalıyız ama bu düşünce sistemini değiştirmeden, bu yaşam biçimini değiştirmeden çok da kolay değil. Son 40 yılda maalesef bu oranlar hiç değişmiyor. Değişir mi? Ve niye değişmeli? Yani biz bu siyaset işi erkek işidir, bırakalım da erkekler yapsın niye demiyoruz? Çünkü bu mümkün değil. Bir sürü nedenden dolayı mümkün değil. Erkeklerin kadınları temsil etmesi, kadınların problemlerini siyasi platformda çözmesi mümkün değil ama kadın sorununun bilincinde olmayan kadınların da kadın problemlerini çözmesi mümkün değil. Dolayısıyla, kadın duyarlılığını, kadın haklarını, kadının problemlerini çözebilecek, politika üretebilecek kadınların olması gerekiyor. **Elbette, sayısal kotaya katılıyorum ama burada sayılar kadar, kadının siyasi parti içerisindeki dönüştürücü gücü de çok önemli. Sayıdan daha çok içeriğin üzerinde durulmalı. Neden kadın temsil edilmek zorunda? Çünkü modern toplum kadınsız olmaz. Kadın olmalı ki, Türkiye moderniteden, demokrasiden söz edebilsin. Kadın olmalı ki, Türkiye, AB'ye entegre olabilsin. Türkiye, AB'ye uyum kriterlerinin olmazsa olmazlarını yerine getirebilsin.**

Çözüm ne? Ben hiç de umutsuz değilim. Çözüm ne, umut nerede diye sorarsanız, bence umut, sivil toplum örgütlerinde, sivil iradede. İşte KA-DER'in yapmış olduğu kampanya, bütün kadın hareketinin 80 yıldan beri yaptıkları, 20 yıldır gerçekleşen dönüşüm. Bence umut orada ve ancak onların yaptıkları ile gelişecek. Ben doğrusunu isterseniz, Av. Hülya Gülbahar kadar umutsuz değilim. Elbette KA-DER on yıldır verdiği çabanın sonucunda aldığı cevabı negatif olarak gördü. Ama biz KA-DER'in bu dönüşüm sürecinde çok önemli bir rol oynadığını ve siyasete önemli kazanımlar elde ettirdiğini düşünüyoruz. Neden sivil toplum çözümdür dersenez, çünkü sivil toplum devletle birey arasındaki ilişkiyi düzenler ve devletle birey arasındaki ilişkide bireyin haklarını, bireyin yaşam alanını savunur ve bunun için de belirli bir örgütlenme biçimi ortaya koyar. Bunu kadın sivil toplum örgütlerinde gördük, çok önemli bir kadın hareketi cinsiyet eşitliği yönünde çok önemli adımlar attı.

AB ile müzakere sürecinde, AB kadın örgütlerinden gelen destekler de bizim için çok anlamlıydı. Biz hem KAGİDER olarak, hem Avrupa Kadın Lobisi olarak Türkiye'de çok önemli destekler aldık ve kadın politikalarını sivil toplum örgütleri içerisinde geliştirdik. KA-DER'in oluşturduğu kadın politikası da böyle bir çalışmanın sonucudur. Çözüm o yüzden STK'dan geçer. Biz KAGİDER olarak ne yaptık, anlatayım. Kendi içimizde, yani iş kadınları ve girişimci kadınlar olarak bizde bile siyasetteki temsil konusunda bir duyarlılık henüz gelişmemişti. Bunun için hem kendi üyelerimiz arasında, hem de çevremizde bir du-

yarlılık, bir farkındalık yaratmaya ve bunun sonucunda da bir gündem oluşturmaya karar verdik. Bu bizim, sonuç yönünden çok büyük bir adım olarak gördüğümüz bir gelişmeydi. Bu yönde diğer STK'larla birlikte çalıştık. Kadın siyaset programı oluşturuldu. 2007 seçimlerinde de beklenen oran şimdiki oranın iki misli. Bizce önemli bir şey. Ama mücadelenin elbette ki devam etmesi gerekiyor.

Bundan sonra ne yapacağız? Mücadeleyi bırakmayacağız. Şu anda parlamentoya girecek olan tüm kadınların, kadınları temsil etmesi gerektiğini ve bir dönüşümü tetiklemeleri gerektiğini savunacağız. Onlara bu bilinci vermeye çalışacağız. Oluşacak hükümette ve daha sonraki siyasi partilerin çalışma sürecinde bir kadın politikası geliştirmeleri için bir baskı grubu oluşturacağız. Kadın istihdamı ve girişimcilik yönünde alternatif politikalar üreteceğiz. AB kuruluşları ve AB Kadın Lobisi'yle işbirliğimizi devam ettireceğiz ve hem yerel seçimler, hem de 2011'deki seçimler için alternatif senaryolar ile yine hazırlanacağız ve mücadelemize devam edeceğiz. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Erkut Yücaoğlu: Teşekkür ederiz. Şimdi, -aslında size tanıtmama gerek yok-, Sayın Hülya Koçyiğit bizimle beraberler. Hülya Koçyiğit sinema hayatına 1963 yılında başladı. İlk filmi olan Susuz Yaz ile Berlin Film Festivalinde en büyük ödül olan Altın Ayı ödülünü kazandı. Sayın Koçyiğit bugüne kadar yurtiçi ve yurtdışı film festivallerinde en çok ödül alan kadın sinema sanatçısıdır. Sinema dalında çeşitli basın kurum ve kuruluşlarının başarı ödülleriyle onurlandırılmıştır. Yurtdışında aldığı ödüller Türk sinemasındaki kadın sanatçıya verilen ilk büyük ödüllerdir. Sayın Koçyiğit, Kültür Bakanlığı tarafından Macaristan, Polonya, Çin, Hollanda, Almanya, Suriye, İtalya, Japonya ve Hindistan'da düzenlenen Türk film haftalarında ülkemizi en çok temsil eden sanatçımızdır. Bugüne kadar 180 kadar filmde ve 4 ayrı televizyon dizisinde oynamıştır. Sayın Koçyiğit, 1991 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devlet Sanatçısı seçilmiştir. 1991-1992 yılında kurucusu olduğu Sinema Oyuncuları Derneği'nin (SODER) Başkanı seçilmiş ve 4 yıl bu görevi sürdürmüş olup, halen yönetim kurulunda görev yapmaktadır. Buyurun.

Hülya Koçyiğit: Teşekkür ederim. Hepinizi saygı ile selamlıyorum. Ben de söze nereden başlayacağımı bilemiyorum. Çünkü buraya gelirken bir hazırlık yapmıştım, ama tüm konuşmacılardan sonra konuşmama sadık kalırsam aynı şeyleri tekrarlamış olacağım, onu da istemiyorum. Konuşmacıların arasında bu konuyla ilgili birçok saygın çalışmaya imza atmış bir akademisyen var. Yıllarca bakanlık yapmış, bu işin nasıl olması gerektiğini göste-

ren bir rol modeli var. Bir sivil toplum örgütünün bir ülkede 10 yıl kadar kısa bir süre içerisinde ne kadar etkin olabileceğini gösteren KA-DER'in başkanı var. Hepimizin adına yaptığı ciddi ve özverili çalışmalar için KA-DER'i yürekten kutlamak lazım. Kadın Girişimciler Derneği de, benim son yıllarda çok ilgimi çeken bir sivil toplum örgütü. Özellikle, sadece ekonomik alanda değil, kadınların sosyal yaşamdaki haklarıyla ilgili olarak çok çaba sarf ediyorlar, o nedenle çok değerli. Sıra bana gelince, size konunun hangi yönünden seslenmeliyim, gelin birlikte oluşturalım.

Hepimiz çok iyi biliyoruz ki demokrasi tam kurallarıyla işlediği sürece eşitlik mutlaka ve mutlaka sağlanacaktır. Sağlanmadığı takdirde ona gerçek anlamda bir demokrasi diyemeyiz. Yıllardır kadın sorunları, kadının bilinçlendirilmesi, kadının statüsünün artırılması hep ihmal edildi, hep göz ardı edildi. Erkek egemen bir toplum olduğumuz yıllarca kafamıza kakıldı. Hep ağabeylerimiz, babalarımız, eşlerimiz tarafından yönetildik ya da yönetilmeye razı gelmek zorunda bırakıldık. Bu şekilde yetiştirildiğimiz için hep erkekler yönetir diye bildik. Hayır. Sadece erkekler yönetmez. **Eğer eşitliğin varlığından söz edeceksek bir ülkenin hem erkeğiyle hem de kadınıyla birlikte ve eşit olarak yönetilmesi gerekir.**

Uygulamadaki bu aksaklıkları düzeltebilmek için bir mücadele gerekiyor. Evet, KA-DER Başkanı Hülya Gülbahar'ın da değindiği gibi kadınlar erkeklere göre çok daha fazla mücadele etmek zorunda. Ama bunu yaparken de öncelikle birlik olmaya ihtiyacımız var. Bütün kadınlar bu bilince sahip mi? Bu konu önemli. KA-DER Başkanı, bugün vardığımız noktada esef eden kadınlar var dedi. Bundan böyle bir erkek aday için değil, bir kadın aday için çalışacağım diyen kadınlar olduğunu söyledi. Daha önceki seçimlerde birçok parti kadın aday göstermiştir ve bu adaylar listelerde seçilmeyecek yerlere koyulmuştur. Etkin kadın adaylar yok muydu bugüne kadar? Vardı. Ama onlar nedense desteklenmediler ya da sivil toplum örgütleri yeteri kadar yanlarında olamadılar. Bu konuda, geçmiş tecrübeler de göz önünde tutularak ciddi dönüşümler yaşamak için adım atmalıyız.

Sadece siyasette değil, sosyal yaşamın her alanında bizi çok etkileyen iletişim çağındayız, bu nedenle medyadan söz etmek istiyorum. Birçok şeye gençlerimizin ilgi gösterebilmesi ya da yönelebilmesi için medyada iyi örneklerinin olması gerekir. Bu konular medyada doğru ve güzel işlenirse, çocuklar, gençler buna özenirler, aileler de daha bilinçli olarak bu konulara eğilir ve desteklerler. Genellikle medya tarafından bize sunulan örnekler

çok olumlu değil. Yakın siyasi tarihimiz de çoğumuzu siyasetten soğuttu. Halk arasındaki yaygın siyasetçi profili de bizi siyasetten uzaklaştırdı, siyasete girme isteğini azalttı.

Türk kadınının siyasette, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, partilerde, belediye meclislerinde, belediye başkanlıklarında sayısal olarak daha fazla temsil edilmelerini hepimiz arzu ediyoruz. Ama konuşmacıların da belirttikleri ve hepimizin de paylaştığı gibi, orada sadece kadın oldukları için bir süs gibi bulunmalarını elbette ki arzu etmiyoruz. Sırf görüntü olarak var olacaklarsa, kadın sorunlarını daha iyi anlayan ve daha iyi dile getiren, kadın sorunları için daha çok mücadele veren erkeklerin olmasını tercih ederiz herhalde.

Akademisyen kadınlarımızın oranının Avrupa ölçülerine kıyasla bile çok yüksek olduğunu gururla söylüyoruz ama üst düzey yönetici kadınlarımızın oranı aynı derecede yüksek değil. Çok az sayıda üst düzey kadın yöneticimiz var. Kadınların siyasete erkeklere kıyasla daha az ilgi göstermesinin nedenlerinden biri görev tanımları. Çünkü görevler öyle bir taksim edilmiş ki, kadının ve erkeğin görevi diye tanımlanan görevler yıllardan sonra artık genlerimize işlemiş. Erkekler siyaseti bile yaparken, meslek gibi yapıyorlar. Ben bunun kadınlar için geçerli olduğunu düşünmüyorum. Kadınların siyasete daha iyi bir gelecek hedefiyle katıldıklarını düşünüyorum. Biz gerçek anlamda bir sancımız varsa, halledebileceğimize inandığımız bir mesele varsa, ülkedeki yanlış gidişata dur diyecek formüller üretebiliyorsak, yani neticede hizmet edebilmek için gönüllü oluruz diye düşünüyorum.

Ne yazık ki “genel başkanın iki dudağının arasında olmak” sözü ülkemizin bir gerçeği. Seçilen, aday gösterilen hanımlar genellikle tepeden inme geliyor. Temelden başlamak, öğrenerek, tatbik ederek, halkı daha iyi anlayarak, beklentilerini ve taleplerini yakından takip ederek bir partide kademe kademe yükselmek oldukça önemlidir. Yerel yönetimlerde hizmet etmek de kadının tabiatına çok uygun. Çünkü kadın olarak ailemiz için yaptıklarımızı, yaşadığımız yöre için de uygulayabiliriz. Bunu başarmada çok büyük bir sıkıntı da çekmeyiz. Yerel yöneticilik konusunda kadınların daha da yüreklendirilmelerini ve yönlendirilmelerini gönülden diliyorum. TBMM’de görev yapabilmek, ülkenin siyasetinde aktif bir rol alabilmek de elbette çok önemli, çok saygıdeğer bir görevdir. Bunu hak eden, buna gerçekten yetkin olan, nitelikli olan kadınlarımızın olduğunu biliyorum. Partinin kademelerinde yetişerek, olgunlaşarak, halkı tanıyarak, bilerek yetişmiş kadınların çok başarılı olacağına yürekten inanıyorum.

Seçim yasasının ve siyasi partiler yasasının mutlaka değişmesi gerektiğine inanıyorum. Söz konusu yasal değişiklikler kadınların siyasete katılımı açısından kritik öneme sahip.

Bugün kadınların siyasete mali nedenlerden dolayı giremediğini de konuştuk. Ailede ekonomik güç çoğunlukla erkeğin elinde. Kadın ekonomik olarak bağımsız değil ya da yeterli derecede ekonomik gücü yok. **Bu seçimlerde bazı partilerin kadınların adaylık süreçlerini ekonomik anlamda kolaylaştırmak için onlardan daha az adaylık ücreti almaları olumlu bir adım ama demek ki kadınlarımızı ekonomik olarak da güçlendirmek gerekiyor.** Çünkü seçilebilmek için paraya ihtiyaç var. Böyle bir gerçek var. Nasıl partiler devletten destek alıyorsa, adayların da her zaman desteğe ihtiyacı var. Özellikle, kadın adayların daha çok ihtiyacı var. Bunun da göz ardı edilmemesi gerekiyor. İşte burada sivil toplum örgütlerine daha da büyük pay düşüyor. Şimdilik bu kadar. Çok teşekkür ederim.

Erkut Yücaoğlu: Teşekkür ederiz. Konuşmacılarımız çok geniş perspektifte çok önemli konulara değindiler. Sizlere söz vermeden önce ben de bir hususu dile getirmek istiyorum. Sayın Hülya Koçyiğit ilham verdi. Türkiye’de son 10–15 senede çok ciddi siyasi ve ekonomik reformlar yapıldı. Bu reformlar AB nedeniyle veya toplumun ihtiyacı nedeniyle gündeme geldi ve yapıldı. Benim TÜSİAD başkanı olduğum 1999–2000 senesinde Yönetim Kurulu olarak geliştirdiğimiz Türkiye’nin yapması gereken ekonomik reformlar ile ilgili bir liste vardı. Ayrıca, siyasi reformlar diye 20–25 maddelik bir başka liste vardı. Bunlar o zaman topluma sunuldu, tartışıldı. Bugün aradan 7–8 sene geçtikten sonra size şunu söyleyebilirim ki, Türkiye o siyasi reformlar listesindeki her şeyi yaptı. Üç madde hariç. Zaten bizden önce de bunlar problemli. Yapılmadı, yapılmamasında da ısrar ediliyor. Bunların bir tanesi temsil adaleti ilkesi ile beraber seçim yasasının değiştirilmesi. İkincisi, siyasi partiler yasasının geliştirilmesi. Üçüncüsü de dokunulmazlıkların kaldırılması. Bunu Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasi partileri yapamadılar.

Şimdi sizlerden soru ve yorumlarınızı rica ediyorum.

Soru: Hem aramızda bulunan yabancı arkadaşlarımız hem de bilmeyenler için Hülya Gülbahar’ın konuyu biraz daha da açması gerektiğini düşünüyor ve özetle bir açmazı dile getirmek istiyorum. KA-DER’in çalışmalarını ben çok yakından biliyorum. Bir dönem çok ak-

tif olarak içindeydim. Gülseren Onanç “erkek gibi kadın” değil “kadınlığını koruyan kadın siyasetçi” olmanın önemine değindi. Hakikaten parlamentodaki kadınların bakış açısı, kadınlar için neler yaptıkları çok önemli. Olay orada kilitleniyor diye düşünüyorum. Sivil toplumun da önemini hep konuşuyoruz. Dolayısıyla, parlamentodaki kadınların gerek kadın ayrımcılığına karşı, gerekse kadının siyasi hakları ile ilgili olarak bakış açılarını geliştirmeleri gerekiyor.

Aynı durum kadın-erkek eşitliği izleme komisyonunun oluşturulması için de gerekli; her çıkan kanunun kadın-erkek eşitliği açısından izlenmesi gerekiyor. Böyle bir komisyon oluşturulması için acaba KA-DER, ki çok önemli bir STK çok eskiye dayanan deneyimleri var, parlamentodaki kadın milletvekilleriyle beraber nasıl bir çalışma yürütüyor? Ben bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü o kadınlar çok etkili. Onlar parlamentonun içinde. Sivil toplum için durum daha zor. Ancak baskı grubu olabiliyorlar. Hülya Gülbahar yapmış oldukları çalışmalarını özetlerse hepimiz için çok faydalı olacaktır diye düşünüyorum.

Av. Hülya Gülbahar: Az önce meclise girmek için erkek olmak şart dedim çünkü meclise kadın giremez dediler bize. Belki de şöyle bir şey yaptılar: Meclise bizim seçtiğimiz “numune” kadınlar dışında kadın giremez dediler. Fakat şöyle bir gerçek de var: Bu kadınlar içerisinde bizim şu ana kadar değişik alanlarda beraber çalıştığımız arkadaşlar da var. KA-DER üyeleri hatta kurucuları var. Hepsine de elimizden gelen tüm desteği vermeye devam edeceğiz. Ama erkek egemenliği ile yüzleşebilmek için, onun Türkiye’de oturduğu o “vitrin” geleneğini, gelenek olarak bugüne kadar seçilmiş ve bundan sonra seçilecek kadın milletvekillerinin kimlik ve kişiliğinden bağımsız olarak eleştiriyoruz.

Kadın hareketi öylesine yaygın ve güçlü bir hareket ki konusu karar mekanizmalarında kadın sayısının artırılması olsun, konusu şiddet olsun, -burada Mor Çatı’dan arkadaşlarımız var-, konusu istihdam olsun, konusu girişimcilik olsun bunlar hepimizin ortak sorunları. Acil çözülmesi gereken bu sorunlar için hep beraber sarılmış durumdayız ve bu sarılma daha da artacak, bu daha başlangıç. İşimiz uzun, çalışmaya devam edeceğiz. Bu seçimlerde de adaylar arasında KA-DER’in kadın siyaset okullarına katılmış, orada kadın siyaseti eğitimi almış adaylar var. Meclisteki tüm partilerle kadın-erkek farkı gözetmeksizin kadın siyaset programının anlaşılması, uygulanması için görüşüyoruz, program üzerine tartışıyoruz. Beraber yapabileceklerimiz var ama önce seçilmelerini bekleyeceğiz. Ondan sonra hangi konuyu ele alalım diye birlikte bir akıl arayışı yapacağız. Tabii KA-DER olarak yapacağımız

bu görüşmelerde önerimiz, öncelikle seçim ve siyasi partiler yasasının değişmesi meselesi olacak.

Ben sözü almışken hep atladığımız bir şeyi de eklemek istiyorum: Partilerde kadın kolları çok önemli. Kadınları sadece oraya toplamakla yetinmiyorlar diye düşünüyoruz bazen ama hayır, çok önemli. Kadınlar orada birbirleriyle dayanışma içinde oluyorlar. Birbirlerinden öğreniyorlar ve erkek siyasetçilere karşı orada bir savunma duvarı oluşturuyorlar. Kadınların ihtiyaçları var. Asıl yapılması gereken, bu kolların kendi içlerinden demokratik bir şekilde seçilecek kadınların, o partinin bütün kademelerinde oy hakları da olacak şekilde yer almasını sağlamak. İkincisi, kadın kollarına partilerin Hazine'den aldıkları yardımların bir kısmını vererek çalışmalarını sürdürebilmeleri için bağımsız bir bütçe oluşturmak.

Kota meselesinde; kendi içlerinden seçecekleri kadın adayların kotalar aracılığıyla bir yerlere gelmesini sağlamak gibi, tek başına basit bir değişiklikten bahsetmiyoruz. Bütün siyasi partiler için bu değişiklikleri de içerecek yeni bir yapılanma gerekiyor. KA-DER bu konuda çalışmaya geçtiğimiz seçim döneminde başlamıştı. Her iki yasa için değişiklik önerilerini tüm siyasi partilere ilemişti. Ama dinleyen olmadı. Önümüzdeki dönemde daha somut ve daha ciddi işler yaparak, Siyasi Partiler Yasası'nda bu değişiklikleri yapacağız diye umuyorum. Zor olacak. En zor konu bu. Bunu halledersek, diğer konuları gayet rahat çözeceğiz.

Erkut Yücaoğlu: Av. Hülya Gülbahar'a teşekkürler. Benden de bir öneri size. Aday adayı olan üç bin küsur kadını hemen ücretsiz KA-DER üyesi yapınız.

Yorum: Ben hayallerimizle var olduğumuzu ve böyle ilerlediğimizi düşünüyorum. Hülya Gülbahar da aynı şeyi düşünüyor. Önce Türkiye'nin her yerinden Meclis'e girmesi için destekleyip, hep beraber yolladığımız kadınlara ödenen 3 milyar lirayı hemen geri alalım. Çok zor para buluyoruz biz. Bizim paramız yok. O hafta epey bir para yatırdık ama hiçbiri giremedi. Seçim yasası, siyasi partiler yasası ve dokunulmazlıklar meselesi çok önemli şeyler. Türkiye'nin aydınlık olmayan öbür yüzünü çözecek şeyler. Bir kadın olarak, mecliste kadın hemcinslerimi görünce heyecanlanıyorum. Az kaldık ve biz bizyiz. Hülya Koçyiğit gibi hem duyguları, hem de bilgileri olan kadınları veya akademisyen arkadaşlarımız gibi hem yürekleri hem de emekleri olan kadınları Meclis'e göndermeye ihtiyacımız var.

Türkiye'nin akademisyenleri, sanatçıları, hepimiz Meclis'e girebiliyorsak girelim. Bu bir güç işidir. Bu alanın emekçileri vardır. Mesela ben iş kadınlarının önde gelenlerini de Meclis'te görmek istiyorum. Ama bu alan emek işi, para kazanma işi değil. Hülya Gülbahar'ın çerçevesini çizdiği meseleler hayal değil. Bizler bu dünyadan gitmeden hem bugün konuştuğumuz konular, hem de kadının ev içi emeğinin ücretlendirilmesi meselesi gerçekleşecek. Ben bu gibi değişikliklerin önümüzdeki beş yıl içinde gerçekleşeceğine inanıyorum. TÜSİAD'ın da buna önayak olacağını düşünüyorum.

Yorum: Bundan 7 sene önce toplantılarda kotayı anlattığımızda, çok büyük tepki aldık. Daha sonra ben iki proje ürettim. 1999 ve 2002 yıllarında parlamentodaki milletvekili kadınlar kimlerdir, nasıl geldiler, öyküleri, siyasete ve politikaya ilişkin görüşleri nelerdir diye bir çalışma yaptım. 1999 seçimlerinden sonra Meclis'e giren kadınlara sorduğumda sadece üçte biri kotaya "evet" diyordu. Yarısı bile değil... Kotanın haksızlık yaratacak bir uygulama olduğunu düşünüyorlardı. Kendilerine çok değişik konularda sorular sormuştum. Feminist olmak da korktukları bir şeydi. 2002 seçiminde parlamentoya giren kadınlarla yaptığım görüşmelerde kotaya destek verenler biraz daha arttı. En azından CHP'nin tüm üyeleri "kota olmalıdır" dediler. Diğer partilerde destek verenler de vardı vermeyenler de. Kotayı bilmeyen de vardı. Kadın hareketi, parlamentoya giden kadınlar ve akademisyenler siyasette kadının güçlenmesi için üç önemli etmeni oluşturuyor. Birincisi kadın hareketinin çok güçlü olması, gündeme getirilmesi gerekiyor. İkincisi akademisyenlerin bu konuda çalışma yapması, üçüncüsü de parlamentoda olan kadınların çabaları oldukça önemli.

Sabah Prof. Dr. Dahlerup güzel bir şey söyledi. Kadınların olması niçin önemlidir derken, belli kriterler, belli faktörler ortaya koyarken vurguladığı bir şey vardı ki bence çok önemli: Siyasetin, kadınlar ve erkekler arasında bir çatışma alanı, çıkar çatışması olduğunu ne Türkiye'deki parlamenter kadınlar, ne de biz kadınlar pek fazla biliyoruz. Kadın milletvekillerine kendinizi kadınların temsilcisi olarak görüyor musunuz diye sorduğumda, "Hayır, ben herkesin temsilcisiyim. Kadınların temsilcisi olarak kendimi görmüyorum" demişlerdi. Bu tür kaygıların önlenmesi gerekiyor. Bilgilenmenin çok iyi yapılması gerekiyor. Ataerkil bir toplum düzeninde yaşadığımızı ve bunun en üst noktasının siyaset ve siyasetin belirlendiği Meclis olduğunu unutmamalıyız. Hayatımızın her alanını siyaset kapsıyor; kaynakların nasıl ve kime dağıtılacağını parlamentodaki siyaset belirliyor. Kadın hareketinin içinden olan ve alt kademesinden gelip, çaba gösteren, uğraşan kadınları siyasi partiler parlamentoda tercih etmiyor. Çünkü Meclis'i kendi kararlarını onaylatacak, bir kurum,

bir mekanizma olarak görüyorlar. Parlamento'ya giden kadınların feminizmi çok iyi bilmeleri gerek. Yöntemini çok iyi bilmeleri ve bir anlamda, gerçek anlamda bütün o dünya görüşüyle feminist olmaları gerek.

Soru: Ben Prof. Dr. Binnaz Toprak'a ve Gülseren Onanç'a çok kısa bir soru sormak istiyorum. Benim gördüğüm ölçüde, Türkiye'de kadın seçmen üzerine seferberlik yapılıyor. Kadın seçmenlerin sandığa gitmeleri için çaba sarf ediliyor ve bunun için yüz yüze temaslar yapılıyor, kömür, yemek paketleri vs. gibi aynı yardımlar tahsis ediliyor Ancak bu bir bilinçlenme hareketi değil. Demokratik ölçülere uygun bir katılım nasıl olacak? Bu seçim bir kez daha gösterecek; Gülseren Onanç muhafazakâr değerler dedi, ben daha net olarak ideoloji diyeceğim, önleyici bir rol oynuyor bana göre. Bu konuda ne dersiniz?

Diğer sorum ise şu; bu konu bugüne kadar bildiğim kadarıyla, TÜSİAD dışında, erkeklerin bütün ağırlığını koyarak, tartıştıkları bir konu değil. Yani medyada da bakıyorsunuz en iyi isimlerle paneller organize ediliyor. Hepsi kadın. Tabii kadın, kadını savunur. Bütün mesele erkeklerin paylaşmaya razı olması. Orada bile medya bana göre biraz tek yönlü davranıyor. Bu konuda görüşünüzü almak isterim.

Prof. Dr. Binnaz Toprak: İlk sorunuz hakkında pek fazla bir şey bilmiyorum açıkçası. Kadınların seçimlere katılıp, kocalarından bağımsız oy veremedikleri hep söylenir. Ama hakikaten benim bildiğim çok fazla araştırma yok. Varsayılıyor da olabilir.

Medya meselesine ben birazcık değinmek istiyorum. Medyanın rolü burada çok büyük olabilir. Aslında zaman zaman görsel medyada da ama özellikle yazılı basında, bilhassa köşe yazarlarını okuduğunuzda, hiç beklemediğiniz insanların bile gizli bir biçimde kadınları küçümser bakış açıları ortaya koyduklarını görebiliyorsunuz, bu İngilizce'de "political incorrectness" denen şey. Yani Amerika'da böyle bir şeyi dile getirseniz kıyamet kopar. Köşe yazılarında bile buna rastlanıyor. Ben kadın örgütlerinin bunlarla mücadele etmesi gerektiği kanaatindeyim. Çünkü bu insanların bilinçaltına öyle bir şekilde yerleşmiş ki, nesilden nesile naklediliyor. Demin söyledim: Herhangi bir ilkökul, ortaokul, lise kitabı biliyor musunuz ki kız çocuklarının siyasete girmesini teşvik ediyor olsun. Yok böyle bir şey. Kadın erkek eşittir, Atatürk hepsine eşitlik verdi gibi bir genel çerçeve var. Öğretmenin dışında kızların da erkeklerin de okuması neden önemli, önyargılarının olmaması neden önem-

li, kadınlara şiddet kullanılmaması neden önemli? Bunları küçük çocuklara öğrettiğinizde, inanın, çok şey değişebiliyor diye düşünüyorum. Kadınların siyasete girmeleri, çalışmaları, yönetim kadrolarına gelmeleri konularını eğitim sisteminde ve aynı zamanda medyada da işlemek gerekiyor. Görsel medyanın da özellikle çocuklar, gençler üzerinde etkisi o kadar büyük ki, bu tür programlar yapılabilecek olsa, böyle bir seferberlik ilan edilecek olsa çok şey değişir.

İspanyol arkadaşımız bahsetti. Durduk yerde değişmedi İspanya. İspanya namus cinayetleriyle meşhur bir yerdi bundan 20 yıl önce. Bu değişim de durduk yerde olmuyor. O açıdan ben önemsiyorum. Av. Hülya Gülbahar'ın söyledikleriyle ilgili şunu söyleyeyim. Artık kadınlar, erkeklerin girmesi için hiçbir zaman çalışmayacak dedi. Türkiye'de sadece kadınlar değil, gençler de temsil edilmiyor. Mesela ben artık KA-DER'in her partiden kim gelirse gelsin, kadınları destekleyelim yerine, hakikaten genç ve kadınlardan oluşan, çevrecilerden oluşan bir partinin adaylarını desteklemesinden yanayım. Avrupa'da da siyasete kadınların girmesi bu şekilde mümkün olabildi. Belki de bir dahaki seçimler için, şimdiden başlayarak, böyle bir partinin kurulması için uğraş vermek yerinde olabilir. Çünkü öbür türlü olmayacak.

Gülseren Onanç: Ben Prof. Dr. Binnaz Toprak'ın sözlerine ek olarak devam etmek istiyorum. Doğrusunu isterseniz, Türkiye'de muhafazakârlık meselesi, ideoloji üstü bir durum. Siyaset yelpazesinde parti nerede durursa dursun, kadına yönelik herhangi bir söylemi olmadığı gibi, önemli derecede muhafazakârlık bir duruşu var. Bunu her defasında gördük. Ben muhafazakârlığı, ideolojilerin üstü bir düşünce biçimi olarak ve hakikaten Türkiye'de çok yerleşik olan ve mutlaka mücadele edilmesi gereken bir düşünce biçimi olarak görüyorum. O yüzden ideolojiden de bağımsız olarak düşünüyorum. Bence kadın-erkek eşitliği bilincinin gelişmesi, ideoloji ne olursa olsun, parti ya da birey hangi yelpazede yer alırsa alsın, değişime neden olabilecek faktör bu bilincin artmasıdır. Teşekkür ederim.

Erkut Yücaoğlu: Prof. Dr. Binnaz Toprak, yaptıkları anket ile ilgili olarak birçok istatistikî bilgi verdi bize. Kadınların ve erkeklerin siyaset ile ilgili sorulara verdikleri cevaplara değindi. Prof. Dr. Binnaz Toprak konuşurken, Sayın Aykut bana güzel bir yorum yaptı. Bu anketin rakamsal verilerini verirken hep "sorulduğunda", "teklif edildiğinde" şeklinde soruların yöneltildiğini söyleyerek "işte işin kritik noktası o" dedi. Yani sorulmadan, teklif edilmeden ne yapıyoruz diye sordu. Ve şimdi sözü kendisine veriyorum.

Dr. İmren Aykut: Geldiğimiz sonuç şu: Hepimizin tecrübeleri var. Ben 25 yıl politika-
nın içinde oldum. Bu 25 yılda geldiğim nokta şudur ki, kota olmadıkça bizim parlamento-
da ve belediye meclislerinde yer alma şansımız asla ama asla yoktur. Politik hayatımın baş-
langıcında kotaya ben de çok sıcak bakmadım. Yani eşitliğe aykırı olduğu yönündeki yo-
rumların etkisi altında kalmıştım. Eşitlik varsa, o zaman eşit mücadele edelim gibi ideal şey-
ler düşünüyordum. Ama sonunda bu noktaya geldim. Hem de çok kısa bir süre sonra gel-
dim. İkinci seçimden sonra gördüm ki, bizim asla parlamentoda şansımız yoktur. Onun için
ilk yapacağımız çalışma, kota için kamuoyu oluşturmak olmalı. İkincisi, Siyasi Partiler Ka-
nunu mutlaka değiştirmek zorunda. Seçim Kanunu demiyorum, tamam o da değişmeli ama
Siyasi Partiler Kanunu çok önemli. Çünkü bütün demokrasinin tıkandığı nokta bu kanun-
dan kaynaklanıyor. Çünkü kadınların partilere üye olma şansları yok. Sizi kolay almazlar.
Çünkü bakarlar size, siz kimsiniz? İlçe başkanı eğer gözüne kestirirse o zaman sizi üye ya-
par. Yaptıkları bütün kadın üyeler komşu, akraba, eş dost, kuzen. Başka kimseyi yapmaz-
lar. Yahut da sessiz sedasız “kaldır elini” deyince kaldıracak, “bana oy ver” deyince vere-
cek tipten kadınları bulurlar ve bütün partilere onları üye yaparlar. Birçok kadın koşturur,
onların afişlerini dağıtır, uğraşır ama onların çoğu üye bile değildir. “Seni üye yapacağız”
deyip o kadınları koşturuyorlar. Bunlardan dolayı her zaman çok üzüntü duydum. Onun
için şunu söyleyeyim: Birincisi kota, ikincisi Siyasi Partiler Kanunu’nun değişmesi mutlaka
gerekli, üçüncüsü bizlere düşen bir iş de var. Prof. Dr. Binnaz Toprak - Prof. Dr. Ersin Ka-
laycıoğlu’nun araştırmasında: “İlgi duyuyor musun?”, “Ne kadar ilgileniyorsun?”, “Seni da-
vet etseler kabul eder misin?” gibi soruların yanı sıra “Davet etmeden gidip üye olmayı dü-
şünür müsün” gibi sorular da sorulmalıydı. Siz kitleler halinde çok sayıda “illa biz üye ola-
cağız” diye gidip mücadele ettiniz mi? Etmediniz. Çünkü umutsuzdunuz. Gidersek bizi üye
yapmazlar diye bir umutsuzluğun içinde kadınlar, gitmiyorlar. Kendileri davet edilsin diye
bekliyorlar. Kadınlara gel seni milletvekili yapalım dendiğinde, kaç tanesi “yok ben istemi-
yorum” der? Çoğunluğu kabul eder. Biliyorsunuz o kabul etme de riskli. Kabul eder, liste-
ye konmaz. Çünkü liste bir kişinin tekelinde.

Benim ağrıma giden hep bu olmuştur. Bir adam oturuyor, eline de isimleri alıyor. Şunu
yazayım, şunu yazmayayım. Hep dehşetlere düştüm bütün siyasi hayatım boyunca. Biraz
tabanımız vardı, baskılar oluyordu, ondan birazcık çekiniyorlardı ama çekinmeyebilirler de.
Liste bir açıklanır ve siz yoksunuz. Bu insana hakikaten acı gelen bir şey. Çünkü kimsenin
buna hakkı yok. Bir defasında ben bir teklif yaptım. Dedim ki, bütün siyasi partilerin il, il-
çe, belde teşkilatlarını kapatalım. Bunlar çok büyük meblağlara, masraflara yol açıyor. Lis-

teleri beş kişi belirlediğine göre bu teşkilatlara ne lüzum var. O zaman bana çok kızmışlardı. Ama bu teklif bugünkü duruma en uygun teklifti bence. Çünkü çok büyük miktarlarda para alınıyor Hazine'den, bunlar il ve ilçe teşkilatlarının kirası, orada çalışan adamın maaşı, çay-kahve parası için harcanıyor. Bunlar kaldırılsaydı devlete yük olunmamış olacaktı. Çünkü bir kişiye bile danışmıyorlar. Liste hazırlanmış ve Yüksek Seçim Kurulu'na götürülecek. Yüksek Seçim Kurulu'nun kapısından girerken, liste değişiyor. Bu dünyanın neresinde olabilir? Bunlarla nasıl başa çıkacağız? Başa çıkamayız. Onun için kotanın gelmesi şart. Onda bile bu tür şeyler olabilir ama hiç olmazsa biraz daha azalır. Kota için mücadele edelim.

İkincisi, ben rica ediyorum arkadaşlardan ve her türlü katkıyı yapmaya hazırım. Önümüzdeki yerel seçimleri lütfen hedef alalım. İlçe belediye başkanlıklarına, il belediye başkanlıklarına lütfen talip olalım. Kadın adaylar bulalım, bir de adayları muhakkak eğitmek lazım. Başka türlü olmuyor. Mesela belediye meclis üyeliğine binlerce kadın aday oluyor. Tabii onların hiçbirisini kırmak istemiyorsunuz. 3.000 kadın. Bir gün topladım hepsini ve dedim ki, "Ufak bir sınav yapacağım. Belediyeler Kanunu'nun birinci maddesini söyleyin". Daha Belediyeler Kanunu diye bir şeyden haberi yok. Ama "ben belediye meclis üyesi olacağım" diyor. O zaman da hafife alınmaları kolaylaşıyor. Bu da ilçe teşkilatları için çok güzel bir bahane. Ben diyorum ki belediye meclis üyesi olacak kişilere biraz Belediyeler Kanunu anlatalım. Oradaki yetkileri ne olacak, sorumluluğu nedir, ne iş yapılır vs. bilmiyor. "Niye belediye meclisi üyesi olmak istiyorsun?" diye soruyorum. Çünkü kocasına iş bulacak. Mesela, milletvekili adayı olacak kişilere, Anayasa'nın iki maddesini sorsam bilmiyor. Okumamış. Parlamenta giren kişi Anayasa'yı bilmek zorunda. Bu bir numaralı iş. Tabii Seçim Kanunu'nu, Siyasi Partiler Kanunu'nu bilse çok iyi ama Anayasa'yı bilmek zorunda. O sebeple hiç olmazsa belli bilgilerle donatalım ki, bir hakkımız olsun bu göreve talip olurken diye düşünüyorum. Bunlar çok önemli.

Parlamentonun nitelikli kişilerden oluşması önemli. Kendini yetiştirmek için büyük çabalar sarfetmiş, dünyalar kadar masraf yapılmış kişiye parlamentoda 4 veya 5 sene kaldıktan sonra "git" diyeceğiz. Sonra yenisi gelecek, o öğrenecek. Burası milletvekilliği eğitim kursu değil. Oradan başarısız, yetersiz, niteliksiz, kazara içeriye girmiş, maddi çıkarlar sebebiyle oraya gelmiş kişileri ve de şaibeli olmuş şahısları ayıklayalım. Ama yetmişmiş kişileri heba etmek, beşeri israftır diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Soru: İmren Hanım 25 yıldır siyaset yaptım diyorsunuz. Bu süre içinde Türkiye'nin bir kadın politikası oldu mu? Ulusal kadın politikası var mı?

Dr. İmren Aykut: Siyasi partilerin kadın politikalarının olmadığını siz de biliyorsunuz. Ama benim kişisel olarak çabalarım olmuştur. Mesela, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nü inanılmaz savaşılar vererek kurmuş durumdayız. O sayede hiç olmazsa şimdi kabineye mecburen bir kadın alıyorlar. O zamana kadar hiç almıyorlardı. Başbakanlığa bağlı olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü çok iyi düşüncelerle kuruldu ve bu konularda hep aydınlatıcı, toparlayıcı, örgütleyici çalışmalar yapacaktı. Biliyorsunuz biz geliyoruz, gidiyoruz. Ben beş defa geldim, beş defa gittim. O arada değişiklik yapılmak istendi. Genel müdürlük, müsteşarlığa çevrilmek istendi. Ben çok savaşılar verdim. Bizim onu müstakil olarak kurmaktaki amacımız, kadını birey olarak güçlendirmektir. Vergi kanunlarında değişiklikler yapmıştık. Kadının doğum izniyle ilgili değişiklikler yapmıştık. Benim kişisel çabalarımla bazı şeyler oldu. Ama partisel olarak kadın politikalarının arkasında duran bir parti olmadı ve hâlâ da yok.

Hülya Koçyiğit: Kota konusunda hepimizin aynı fikirde olduğumuzu görüyorum. Başlangıçta belki birçok kadının da yadırgadığı bir şeydi. Bugün eşit temsiliyetin ancak kota ile mümkün olduğunu görüyoruz ve hepimiz kotayı onaylamak durumundayız. Bu ülkede hepimiz eşit olmalı ve eşit temsil edilmeliyiz.

Erkut Yücaoğlu: Çok teşekkür ederiz. Kanaatimce her şey etraflıca konuşuldu. Konuşmacılarımıza teşekkür ediyorum. Hepsinin kendi kulvarlarında yaptığı çok ciddi mücadeleler var. Onlara her yönüyle destek olmak isterim şahsen. Ama TÜSİAD'ın da bu konuda yeni kadın başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ ile çok ciddi bir duyarlılık içinde olduğunu biliyorum. Temennim, çeşitli platformlarda bu işin birlikte yürütülmesidir. Çok teşekkür ederim.

